دەستووری کۆماری عێراق

ئێمە ڕۆڵەکانی دۆڵی ڕافیدەین، نیشتمانی نێردراوان و پێغەمبەران، جێگای حەوانەوەی پێشەوایان و پیاوچاکان و پێشەنگانی شارستانیەت و داهێنەرانی نووسین و لانکەی ژماردن، لەسەر زەوی ئێمە یەکەم یاسا لەلایەن مرۆڤەوە دانرا، لەنیشتمانی ئێمەدا دادپەروەرانەترین چەرخی سیاسەتی بەڕێوەبردنی وڵاتان هەنگاوی بۆ نراو لەسەر خاکەکەمان هاوەڵان و پیاوچاکان نوێژیان خوێندو فەیلەسوف و زانایان تێڕامانیان ئەنجامداو ئەدیب و شاعیران داهێنانیان کرد.

وەک هەستکردن بە مافی خوا لەسەرمان و، بەدەنگەوە هاتنی نیشتمان و هاونیشتمانانمان و وەڵامدانەوەی بانگەوازی سەرکردە ئایینی و هێزە نیشتمانیەکانمان و سوور بوونی سەرچاوە (مراجع) مەزنەکانمان و سەرکردە و سیاسیەکانمان و، لە ئاپۆڕەیەکی جیهانیدا لەلایەن هاوڕێیان و دۆستانەوە بۆ یەکەمجار لە مێژوودا بە ملیۆنان کەس لە ٣٠ کانوونی دووەمی ٢٠٠٥ بە ژن و پیاو و گەنج و پیرەوە بەرەو سندوقەکانی دەنگدان ڕۆیشتین. بە لە بیربوونی ئازارەکانی چەوساندنەوەی مەزهەبی لەلایەن تاقمە زۆردارەکەو، هەستکردن بە ئازاری شەهیدانی عێراق بە شیعە و سوونە و عەرەب و کورد و تورکمان لەگەڵ براکانی تریان لە پێکهاتەکانی دیکە و ئیجا وەرگرتن لە ستەم و شکاندنی ڕێزی شارە پیرۆزەکان و باشوور لە میانەی ڕاپەڕینی شەعبانی و جەرگ سووتاو بە ئاگری گۆڕە بە کۆمەڵەکان و زۆنگاوەکان و دوجەیل و ئەوانی دی و، بە وەدەنگ هاتن لەسەر سزاکانی سەرکوتکردنی نەتەوایەتی لە قەسابخانەکانی هەڵەبجە و بارزان و ئەنفال و کوردە فەیلیەکان و، هەستکردن بە ئازارەکانی تورکمان لە بەشیر، وەک سەرجەم ناوچەکانی دیکەی عێراق، ئەوەبوو خەڵکی ناوچەکانی ڕۆژئاوا زۆریان چەشت بە لەناوبردنی سەرکردەو ڕەمز و سەرۆک عەشیرەت و ئاوارەکردنی تواناکان و وشک کردنی سەرچاوەکانی بیرو ڕۆشنبیریان، بۆیە دەست لەناو دەست و بەیەک ڕیز هەوڵماندا بۆ بنیاتنانەوەی عێراقی نوێ، عێراقی ئایندە بەبێ دەمارگیری مەزهەبی و لایەنگیری ڕەگەزپەرستانەو گرێی ناوچەیی و جیاخوازیو دوورخستنەوەی هیچ لایەک. تەکفیر و تیرۆریش نەبووە ڕێگر لەبەردەممانندا بۆ بنیاتنانی دەوڵەتی یاسا، مەزهەبگەریەتی و ڕەگەزپەرستیش نەیوەستاندین تا پێکەوە بەردەوام بین لە پتەوکردنی یەکێتی نیشتمانی و گرتنەبەری ڕێگاکانی ئاڵوگۆڕی ئاشتیانەی دەسەڵات و دادپەروەرانەی دابەشکردنی سامان و ، بەخشینی هەلی یەکسان بە هەموان.

ئـێمەی گەلـی عێـراق ئێسـتا دوای هەسـتانەوەمان و بە متمـانە بـوون بە داهـاتوو و لە ڕێـی ڕژێمێکـی کۆمـاری فیـدرالـی دیموکراسـی فرەیـی، بە ژن و پیـاوو گەنـج و پیـرەوە پەیمانمـان داوە هـیممەت بکەیـن بـۆ ڕێزگـرتن لە بنەماکـانی یاسـاو لەنـاوبردنی سیاسـەتی دوژمنکـارانەو، گرنگیـدان بە ژن و مافەکـانی و، پیـرو خەمەکـانی و، منـداڵ و کاروبارەکـانی و، بڵاوکـردنەوەی کەلتوری فرەیی و، ڕیشەکێشکردنی ئاگری تیرۆر.

ئێمەی گەلـی عێراق بە سـەرجەم پێکهاتەکـانیەوە بە تەواوی ویسـتی خۆمـان بە ئـازادانەو ئارەزوومەنـدانە بڕیـاری یەکگرتنـی ئارەزوومەندانەمان داوەو دەرس وەردەگرین لە ڕابردومان بۆ داهاتوومان، وە لە بەها باڵاکـانی پەیامە ئاسـمانیەکان و دۆزینـەوە نوێکـانی زانسـت و شارسـتانیەتی مـرۆڤەوە ئەم دەسـتورەمان دانـا. پابەنـدبوون بەم دەسـتورەش یەکێتـی ئـازادانەی گەل و خاک و سەروەری عێراق دەپارێزێت.

بەندی یەکەم

بنەما گشتیەکان

مادەی (١)

کۆمـاری عێـراق دەوڵەتێکـی فیـدڕاڵی یەکگرتـووی سـەربەخۆی خـاوەن سـەروەریە، ڕژێمـی حـوکمڕانی تێیـدا کۆمـاری نـوێنەرایەتی (پەرلەمـانی) دیموکراسیە، ئەم دەستورەش یەکپارچەیی عێراق دەپارێزێت.

مادەی (٢)

یەکەم: ئیسلام ئایینی فەرمی دەوڵەتە و سەرچاوەی سەرەکی یاسادانانە:

ڕ- نابێت یاسایەک دابنرێت لەگەڵ حوکمە جێگیرەکانی ئیسلام ناتەبا بێت.

ب- نابێت یاسایەک دابنرێت لەگەڵ بنەما دیموکراسیەکان ناتەبا بێت.

ج- نابێـت یاسـایەک دابنرێـت کە نـاکۆک وناتەبـا بێـت لەگەڵ ئەو مـاف و ئازادیە بنەڕەتیانەی کە لەم دەستورەدا هاتوون.

دووەم: ئەم دەستورە ناسنامەی ئیسلامی زۆرینـەی گەلـی عێـراق دەپارێزێت، هەروەهـا تەواوی مـافە ئاینیەکـانی سـەرجەم تاکەکـان دەپارێزێت لەڕووی ئازادی بیروباوەڕو مومارەسەی ئاینیەوە.

مادەی (٣)

عێراق وڵاتێکە لە نەتەوەو ئـایین و ئـاینزای جیاجیا پێکهـاتووە، و ئەنـدامی دامەزرێـنەرو کـاریگەرە لە کـۆمەڵەی وڵاتـانی عەرەبـی و پابەنـدە بە پەیماننامەکانی و بەشێکە لە جیهانی ئیسلامی.

مادەی (٤)

یەکەم: زمـانـی عـەرەبیـو کـوردی دوو زمـانـی فـەرمـین لـە عێراقـدا، مـافـی سەرجەم عێراقیەکان پارێزراوە لە فێرکردنی ڕۆڵەکانیان بە زمانی دایکیان وەک تورکمانی و سریانی لە دەزگاکانی فێرکردنی دەوڵەتدا بە پێی یاسا پەروەردەییەکان، یان بە هەر زمانێکی دیکە لە دەزگاکانی فێرکردنی تایبەتدا.

دووەم: سنووری دەستەواژەی زمانی فەرمی دیاریدەکرێت، چۆنیەتی جێبەجێکردنی حوکمی ئەم مادەیەش بە یاسا ئەم خاڵانە دەگرێتەوە:

ڕ- دەرکردنی ڕۆژنامەی فەرمی بە هەردوو زمان.

ب- قسەکردن و وتووێژو دەربڕین لە بوارە فەرمیەکاندا بەهەریەک لە دوو زمانەکە وەک ئەنجومەنی نوێنەران و ئەنجومەنی وەزیران و دادگاکان و کۆنگرە فەرمیەکان.

ج- داننان بە بەڵگەنامە فەرمیەکان و ئاڵوگۆڕکردنی نامەو دەرکردنی بەڵگەنامە فەرمیەکان بە هەردوو زمان.

د - کردنەوەی قوتابخانە بە هەردوو زمانەکە بە پێی یاسا پەروەردەییەکان.

ە- هەر بوارێکی دیکە کە بنەمای یەکسانی بیگرێتەوە، وەک پارە و پەساپۆرت و پوول.

سێیەم: دامو دەزگا فیدرالی فەرمیەکان لە هەرێمی کوردستان هەردوو زمانەکە بەکاردەهێنن.

چوارەم: زمانی تورکمانی و سیریانی دوو زمانی فەرمی ترن لەو یەکە ئیداریانەدا کە تیایدا زۆرینەی دانیشتوان پێکدەهێنن.

پێنجەم: هەر هەرێم و پارێزگایەک مافی ئەوەی هەیە زمانێکی ناوخۆیی دیکە بکاتە زمانی فەرمی ئەگەر زۆرینەی دانیشتوانەکەی لە ڕاپرسیەکی گشتیدا بڕیاریان لەسەردا.

مادەی (٥)

سەروەری بۆ یاسایە، گەلیش سەرچاوەی دەسەڵات و شەرعیبوونیەتی، کە بە هۆی دەنگدانی ڕاستەوخۆو نهێنیەوە لە ڕێی دامو دەزگا دەستووریەکانەوە ئەنجامی دەدات.

مادەی (٦)

ئاڵوگۆڕی دەسەڵات ئاشتیانەو لە ڕێی ئەو میکانیزمە دیموکراسیانەوە دەبێت کە لەم دەستوورەدا ئاماژەیان پێکراوە.

مادەی (٧)

یەکەم: ڕێگەنادرێت بەهیچ هێزێک ڕەگەزپەرستی یان تیرۆر یان تەکفیر یان پاکسازی نەژادی بکاتە بەرنامەی خۆی یان هانی ئەو کارانە بدات یا ڕێیان

بۆخۆش بکات یاخود بانگەشەیان بۆ بکات و پاساویان بۆ بهێنێتەوە، بە تایبەت پارتی بەعسی سەددامی لە عێراقدا، لە ژێر هەر ناوێکدا بێت، ڕێگەش نادرێت لە ژێر ناوی فرەیی سیاسی جێی ببێتەوە، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.

دووەم: دەوڵەت پابەند دەبێت بەدژایەتیکردنی تیرۆر بە هەموو شێوەکانیەوەو کار دەکات بۆ پاراستنی خاکەکەی لەوەی ببێتە بارەگاو شوێنی تێپەربوون و گۆڕەپانی چالاکیی تیرۆریستان.

مادەی (٨)

عێراق ڕەچاوی بنەمای دراوسێیەتی دەکات و پابەند دەبێت بە دەستوەرنەدانە کاروباری ناوخۆی وڵاتانی دیکەوە، کاریش دەکات بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان بە هۆکاری ئاشتیانە، پەیوەندیەکان لەسەر بنەمای بەرژەوەندی هاوبەش و مامەڵەی هاوتا دادەمەزرێنآو، ڕێز لە پابەندبوونە نێودەوڵەتیەکان دەگرێت.

مادەی (٩)

یەکەم :

ڕ- هێزە چەکدارەکانی عێراق و دەزگاکانی ئاسایش لە پێکهاتەکانی گەلی عێراق پێکدێت بە ڕەچاوکردنی هاوسەنگی و ڕێژەی نوێنەرایەتیکردنیان بەبێ جیاوازی یا دوورخستنەوەی هیچ لایەک و لە ژێر رکێفی دەسەڵاتی مەدەنیدا دەبێت و بەرگری لە عێراق دەکات و نابێتە دەزگایەک بۆ داپڵۆسینی گەلی عێراق و دەست وەرنادات کاروباری سیاسیەوەو ڕۆڵی نابێت لە ئاڵوگۆڕی دەسەڵاتدا.

ب- قەدەغەیە میلیشیای سەربازی دروست بکرێت لە دەرەوەی هێزە چەکدارەکاندا.

ج- نابێت هێزە چەکدارەکانی عێراق و ئەوانەی لەو بوارەدا کار دەکەن بەو سەربازانەشەوە کە لە وەزارەتی بەرگرین یان کارمەندانی هەر فەرمانگەو ڕێکخراوێکی سەر بەو مەیدانەن، لە هەڵبژاردنەکاندا خۆیان بپاڵێون بۆ وەرگرتنی پۆستی سیاسی، وە نابێت هەڵمەتی هەڵبژاردن ئەنجام بدەن لەبەرژەوەندی پاڵێوراوان، هەروەها نابێت بەشداری بکەن لە هەر کارێکی دیکەدا کە وەزارەتی بەرگری قەدەغەی بکات، ئەو کەسانە نابێت هەستن بەو کارانە بە ناوی کەسایەتی خۆیان یان پۆستەکەیانەوە بێت، بە بێ ئەوەی مافی دەنگدانیان بفەوتێت.

د- دەزگای هەواڵگری نیشتمانی عێراق هەڵدەستآ بە کۆکردنەوەی زانیاری و هەڵسەنگاندنی ئەو هەڕەشانەی کە ڕووبەڕووی ئاسایشی نیشتمانی دەبنەوە بە ڕاوێژکردن لەگەڵ حکومەتی عێراقدا. هەروەها دەزگاکە لە ژێر دەسەڵاتی

مەدەنی و چاودێری دەسەڵاتی یاسادانانداا دەبێت و بە پێی یاساو بنەما دانپێدانراوەکانی مافی مرۆڤ کاردەکات.
ه ــ حکومەتی عێراق ڕێز لەو پابەندبوونە نێوەدەڵەتیانە دەگرێت کە تایبەتن بە نەهێشتن و بڵاوبوونەوەو گەشەکردن و بەرهەمهێنان و بەکارهێنانی چەکی ناوکیو کیمیاویو بایەلۆژیو جێبەجێیان دەکات و ڕێگا لەهەر هەنگاوێک دەگرێت کە پەیوەندی بە گەشەدان و دروستکردن و بەرهەمهێنان و بەکارهێنانیانەوە هەیە وەک ئامادەسازیو کەرەسەو تەکنۆلۆجیاو سیستەمی پەیوەندیکردن.

دووەم: خزمەتی ئاڵا بە یاسا ڕێک دەخرێت.

مادەی (١٠)

شوێنە پیرۆزو ئاینیەکان لە عێراقدا قەوارەی ئاینیو شارستانین، دەوڵەتیش پابەندە بە ڕێزگرتنیان و مسۆگەرکردنی ئەنجامدانی دروشمەکان تێیاندا بە ئازادی.

مادەی (١١)

بەغدا پایتەختی کۆماری عێراقە.

مادەی (١٢)

یەکەم: ئاڵاو دروشم و سروودی نیشتمانی بە یاسا ڕێک دەخرێت بەمەرجێک ئامارژە بە پێکهێنەرەکانی گەلی عێراق بکەن.
دووەم: مەدالیاو پشووە فەرمیو بۆنە ئایینیو نیشتمانیەکان و ڕۆژژمێری فەرمی بە یاسا ڕێکدەخرێن.

مادەی (١٣)

یەکەم: ئەم دەستورە بە یاسای باڵاو هەرە بەرز دادەنرێت لە عێراقداو، پێویستە لە هەموو شوێنێکی عێراقدا پابەندبن پێوەی بە بێ جیاوازی.
دووەم: نابێت یاسایەک دابنرێت پێچەوانەی ئەم دەستورە بێت.

بەندی دووەم

ماف و ئازادیەکان

بەشی یەکەم
مافەکان
لقی یەکەم/ مافە مەدەنی و سیاسیەکان
مادەی(14)
عێراقیەکان یەکسانن لەبەردەم یاسادا بەبآ جیاوازی ڕەگەز یا نەژاد یا نەتەوە یا بنەچە یا ڕەنگ یا ئایین یا ئایینزا یا بیروباوەڕ یا بۆچوون یا بارودۆخی ئابووری یا کۆمەڵایەتیان.
مادەی (١٥)
هەموو تاکێک مافی ژیان و ئاسایش و ئازادی هەیەو نابێت لێیان بێبەش یان سنوردار بکرێت، تەنها بە پێی یاساو بەپشت بەستن بە بڕیاری دادگای تایبەتمەندەوە نەبێت.
مادەی (١٦)
یەکسانی هەل مافێکی هەموو عێراقیەکانە، دەوڵەتیش ڕێوشوێنی پێویست دەگرێتەبەر بۆ بەدیهێنانی ئەم مافە.
مادەی(17)
یەکەم: هەر تاکێک مافی پاراستنی تایبەتمەندی کەسێتی خۆی هەیە بەو شێوەیەی کە ناتەبا نەبێت لەگەڵ مافی کەسانی دیکەو ئادابی گشتیدا.
دووەم: ڕێزی ماڵ پارێزراوەو نابێت کەس بچێتە ناوی یان بپشکنرێت یان هەڵبکوترێتە سەری تەنها بە بڕیاری دادگاو بەپێی یاسا نەبێت .
مادەی(18)
یەکەم: ڕەگەزنامەی عێراقی مافی هەموو عێراقیەکەو بنەمای هاوڵاتیبونە.
دووەم: هەر کەسێک باوک یان دایکی عێراقی بێت بە عێراقی دادەنرێت، ئەمەش بە پێی یاسا ڕێکدەخرێت.
سێیەم :
ڕ- نابێت لە هیچ بارودۆخێکدا ڕەگەزنامە لە کەسێک بسەنرێتەوە کە لە عێراق لە دایک بووبێت ، هەرکەسێک ڕەگەزنامەی لێسەنرابێتەوە مافی ئەوەی هەیە داوای بکاتەوە، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.
ب- ڕەگەزنامەی عێراقی لە کەسێک دەسەنرێتەوە کە وەریگرتوە لەو بارانەدا کە یاسا ئاماژەی پێدەکات.

چوارەم: دەكرێت كەسێكی عێراقی هەڵگری چەند ڕەگەزنامەیەک بێت، هەركەسێک پۆستی سیاسیو بواری ئاسایش لە ئاستێكی باڵادا وەربگرێت، دەبێت واز بهێنێت لەهەر ڕەگەزنامەیەكی دی، ئەمەش بە یاسا ڕێكدەخرێت.
پێنجەم: ڕەگەزنامەی عێراقی نادرێت بە مەبەستی سیاسەتی نیشتەجێكردن كە ببێتە هۆی تێكدانی پێكهاتەی دانیشتوانی عێراق.
شەشەم: حوكمەكانی ڕەگەزنامە بە یاسا ڕێكدەخرێت، ئەو داوایانەش كە لەوێوە سەری هەڵداوە لەلایەن دادگای تایبەتمەندەوە تەماشا دەكرێت.

مادەی(19)

یەكەم: دادگا سەربەخۆیەو هیچ دەسەڵاتێكی بەسەرەوە نیە جگە لە یاسا.
دووەم: هیچ كەسێک تاوانبار ناكرێت و سزا نادرێت تەنها بە دەق نەبێت. هیچ كەسێكیش سزا نادرێت تەنها بەو كردەوانە نەبێت كە یاسا بە تاوانی دادەنێت، لەكاتی ئەنجامدانی تاواندا نابێت سزایەک بسەپێنرێت كە توندتر بێت لەو سزایەی كە بۆ ئەو تاوانە دیاریكراوە.
سێیەم: پەنا بردنە بەر دادگا مافێكی پارێزراوەو دابینكراوە بۆ هەموو كەسێک.
چوارەم: مافی بەرگری كردن پیرۆزەو دابینكراوە لە هەموو قۆناغەكانی لێكۆڵینەوەو دادگاییكردندا.
پێنجەم: تاوانبار بێتاوانە تاوەكو تاوانەكەی لەسەر دەسەلمێت لە دادگایەكی یاسایی دادپەروەردا، تاوانبار دوای بەربوونی بە هەمان تاوانی پێشوو دادگایی ناكرێت تەنها مەگەر بەڵگەی نوێ سەرهەڵبدات.
شەشەم: هەموو كەس مافی ئەوەی هەیە بە دادپەروەری مامەڵەی لەگەڵدا بكرێت لە كاتی گرتنەبەری ڕێوشوینی دادگاییو كارگێڕی لەگەڵیدا.
حەوتەم: دانیشتنی دادگاكان بە ئاشكرا ئەنجام دەدرێت، تەنها مەگەر دادگا بیەوێت نهێنی بێت.
هەشتەم: سزادان تاكە كەسیە.
نۆیەم: یاسا بۆ كاتی پێش دەرچوونی كاری پێناكرێت مەگەر لە یاساكەدا شتێكی تر وترابێت، بەڵام ئەم هەڵاوێردنە یاساكانی باج ناگرێتەوە.
دەیەم: یاسای سزادان كاری پێناكرێت بۆ پێش كاتی دەرچوونی مەگەر بۆ تاوانبار وا باشتر بێت.
یازدەیەم: دادگا پارێزەرێک بۆ بەرگری لە تاوانبار یان كەتنكەر تەرخان دەكات لەسەر بودجەی دەوڵەت بۆ ئەو كەسەی كە پارێزەری نیە بەرگری لێبكات.

دوانزەیەم :
ڕ-گلدانەوە قەدەغەیە.
ب- نابێت هیچ کەس بەند بکرێت یان بگیرێت تەنها لەو شوێنانە نەبێت کە تەرخان کراوە بۆ ئەو مەبەستە بە پێی یاسای بەندیخانەکان کە سەرپەرشتی تەندروستیو کۆمەلآیەتی دەیگرێتەوەو لە ژێر ڕکێفی دەوڵەتدایە .
سیازدەیەم- لێکۆڵینەوەی سەرەتایی دەخرێتە بەردەم دادوەری پەیوەندیدار لە ماوەیەکدا کە لە بیست و چوار کاتژمێر تێپەڕ نەکات لە دوای دەستگیرکردنی تاوانبارو نابێت درێژبکرێتەوە تەنها بۆ یەک جار نەبێت و بۆ هەمان ماوە .
مادەی(20)
هەموو هاولآتیەک بە ژن و پیاوەوە مافی بەشداریکردنی لە کاروباری گشتیو شاد بوون بە مافە سیاسیەکان هەیە لەوانە مافی دەنگدان و هەڵبژاردن و خۆپالآوتن.
مادەی(21)
یەکەم: نابێت هیچ کەسێکی عێراقی بدرێتە دەست لایەن و دەسەلآتی بیانی.
دووەم: مافی پەنابەری سیاسی لە عێراقدا بە پێی یاسا ڕێکدەخرێت و، نابێت پەنابەری سیاسی بدرێتە دەست لایەنی بیانی یان بەزۆر بگەڕێنرێتەوە بۆ ئەو ولآتەی کە بە جێی هێشتووە.
سێیەم: پەنابەرێتی سیاسی نادرێتە کەسێک کە تاوانبار کرابێت بە تاوانی نێودەوڵەتی یان تیرۆریستی یان هەرکەسێک زیانی بە عێراق گەیاندبێت.

لقی دووەم / مافە ئابووریو کۆمەلآیەتیو ڕۆشنبیریەکان
مادەی(22)
یەکەم: کارکردن مافی هەموو عێراقیەکانە بەجۆرێک کە ژیانێکی ئاسوودەیان بۆ مسۆگەر بکات.
دووەم:یاسا پەیوەندی نێوان کرێکارو خاوەنی کار ڕێکدەخات لەسەر بنەمای ئابووریو بە ڕەچاوکردنی ڕێساکانی دادپەروەری کۆمەلآیەتی.
سێیەم: دەوڵەت مافی پێکهێنانی ڕێکخراوو یەکێتیە پێشەییەکان و بوون بە ئەندام تێیاندا دەپارێزێت، ئەمەش بە یاسا ڕیکدەخرێت.
مادەی(23)
یەکەم: خاوەندارێتی تایبەت پارێزراوەو خاوەن موڵک مافی سوود لێوەرگرتن و وەبەرهێنان و بەکاربردنی هەیە لە سنوری یاسادا.

دووەم: نابێت خاوەندارێتی تایبەت لەکەس بسەنرێتەوە تەنها بەمەبەستی سوودی گشتی نەبێت و لە بەرامبەردا قەرەبوویەکی دادپەروەرانە بکرێتەوە، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.

سێیەم :

ڕ- عێراقی مافی خاوەنداریێتی هەیە لە هەموو شوێنێک لە عێراقداو نابێت کەسی دیکە ببێتە خاوەنیماڵی نەگوێزراوە مەگەر کەسێک بە یاسا ئەو مافەی بدرێتێ.

ب- خاوەندارێتیکردن بە مەبەستی گۆڕینی پێکهاتەی دانیشتوان قەدەغەیە.

مادەی(24)

دەوڵەت ئازادی گواستنەوە بۆ کرێکارو شمەک و سەرمایەداران دەستەبەر دەکات لە نێوان هەرێم و پارێزگاکاندا، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی(25)

دەوڵەت چاکسازی لە ئابووری عێراقدا دەگرێتە ئەستۆ بە پشتبەستن بە بنەما ئابووریە نوێیەکان بەجۆرێک کە وەبەرهێنانی تەواوی داهات و سەرچاوەکان مسۆگەر بکات هاوکات لەگەڵ هاندان و گەشەپێدانی کەرتی تایبەتدا.

مادەی(26)

دەوڵەت هاندانی وەبەرهێنان لە ئەستۆ دەگرێت لە بوارە جیاجیاکاندا، ئەمەش بە پێی یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی(27)

یەکەم: دارایی گشتی نابآ دەستکاری بکرێت و پاراستنی ئەرکی هەموو هاوڵاتیەکە.

دووەم: حوکمی تایبەت بە پاراستن و بەڕێوەبردنی موڵکی دەوڵەت و مەرجی بەکارهێنان و ئەو سنوورانەی کە ناکرآ سازشیان لەسەر بکرێت بە یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی(28)

یەکەم: باج ناسەپێنرێت و هەموار ناکرێت و وەرناگیرێت و لێبوردن نایگرێتەوە تەنها بە یاسا نەبێت.

دووەم: خاوەن داهاتی کەم لە باج دەبەخشرێت بۆ ئەوەی ڕیگەنەدرێت دەستدرێژی بکرێتە سەر لانی کەمی ئاستی بژێوی، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی(29)
یەکەم:
ڕ- خێزان بنەمای کۆمەڵگەیەو دەوڵەت پارێزگاری لە قەوارەو بەها ئایینی و ڕەوشتی و نیشتمانیەکەی دەکات.
ب- دەوڵەت پاراستنی دایکایەتیو منداڵ و پیر لە ئەستۆ دەگرێت و سەرپەرشتی تازەپێگەیشتووان و لاوان دەکات و هەل و مەرجی گونجاویان بۆ دەڕەخسێنێت بۆ گەشەدان بە توانا و لێهاتووییەکانیان.
دووەم: منداڵان مافی پەروەردەو سەرپەرشتیو فێرکردنیان هەیە لەسەر دایکان و باوکان، دایکان و باوکانیش مافی ڕێزگرتن و سەرپەرشتی کردنیان هەیە لەسەر منداڵانیان بە تایبەتی لەکاتی پیربوون و بێ دەسەڵاتی و پەککەوتندا.
سێیەم: بە هیچ شێوەیەک نابێت منداڵان چەوساندنەوەی ئابوری (الاستغلال القتێادی) بکرێن و دەوڵەتیش ڕێوشوێنی پێویست دەگرێتەبەر بۆ پاراستنیان.
چوارەم: ڕێگە نادرێت بەگرتنەبەری شێوازەکانی توندوتیژیو ستەم لە خێزان و قوتابخانە و کۆمەڵگەدا.
مادەی(30)
یەکەم: دەوڵەت چاودێری کۆمەڵایەتیو تەندروستی دابین دەکات بۆ تاک و خێزان -بە تایبەت منداڵ و ئافرەت –لەگەڵ بنەما سەرەکیەکانی ژیانێکی ئاسوودە، کە داهاتێکی گونجاوو شوێنی نیشتەجێی ئارامیان بۆ مسۆگەر بکات.
دووەم: دەوڵەت چاودێری کۆمەڵایەتی بۆ عێراقیەکان دابین دەکات لەکاتی پیربوون و نەخۆشی و بێتوانایی کارکرن و ئاوارە بوون و هەتیو کەوتن و بێکاریدا، هەروەها خزمەتگوزاری دڵنیایی کۆمەڵایەتی(التـرمين الآجتماعی)یان بۆ دابین دەکات و کار دەکات بۆ پاراستنیان لە نەخوێندەواری و ترس و نەبوونی شوێنی نیشتەجێبوون و پرۆگرامی تایبەتیان بۆ دەستەبەر دەکات بەمەبەستی ئامادەکردن و سەرپەرشتی کردنیان، ئەمانەش بە پێی یاسا ڕێکدەخرێن.
مادەی(31)
یەکەم: هەموو عێراقیەک مافی چاودێری تەندروستی هەیەو دەوڵەت گرنگی دەدات بە تەندروستی گشتیو پێدوایستیەکانی خۆپارێزیو چارەسەر کردن دابین دەکات لەڕێگای بنیاتنانی نەخۆشخانەو دامو دەزگای تەندروستی جۆراوجۆرەوە.

دووەم: کەسایەتیو دەستەکان مافی دامەزراندنی نەخۆشخانەو بنکەی تەندروستیو خانەی چارەسەری تایبەتیان هەیە بە سەرپەرشتی دەوڵەت، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی(32)

دەوڵەت چاودێری کەمئەندامان و کەسانی خاوەن پێداویستی تایبەت دەکات و ئامادەسازیان لە ئەستۆ دەگرێت بەمەبەستی تێکەڵکردنیان لەگەڵ کۆمەڵگەدا، ئەمەش بە یاسا ڕیکدەخرێت.

مادەی(33)

یەکەم: هەموو تاکێک مافی ئەوەی هەیە لە بارودۆخێکی ژینگەیی پاکدا بژی.

دووەم: دەوڵەت پاراستنی ژینگەو هەمەجۆری زیندەوەران لە ئەستۆ دەگرێت.

مادەی(34)

یەکەم: فێرکردن هۆکارێکی سەرەکیە بۆ بەرەوپێشچوونی کۆمەڵگەو مافێکە دەوڵەت دابینی دەکات، لە قۆناغی سەرەتاییدا بە زۆرەملێیەو دەوڵەتیش لەناوبردنی نەخوێندەواری لە ئەستۆ دەگرێت.

دووەم: خوێندنی بە خۆڕایی مافی هەموو عێراقیەکانە لە قۆناغە جیاجیاکاندا.

سێیەم :دەوڵەت هانی لێکۆڵینەوەی زانستی دەدات بۆ مەبەستی ئاشتیانە بەو شێوەیەی خزمەتی مرۆڤایەتی بکات و سەرپەرشتی داهێنان و دۆزینەوەی نوآو سەرجەم جۆرەکانی بلیمەتی دەکات.

چوارەم: فێرکردنی تایبەت و ئەهلی دەستەبەردەکرێت و بەپێی یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی(35)

دەوڵەت سەرپەرشتی چالاکی و دامودەزگا ڕۆشنبیریەکان دەکات بە شێوەیەک کە لەگەڵ مێژووی شارستانی و ڕۆشنبیری عێراق بگونجێت، هەروەها سووردەبێت لەسەر پشتبەستن بە بیروبۆچۆنی ڕوناکبیریانەی ڕەسەنی عێراقی.

مادەی(36)

ئەنجامدانی وەزرش مافی هەموو کەسێکە، هەروەها پێویستە دەوڵەت هانی چالاکیەکانی بکات و سەرپەرشتی بکات و پێداویستیەکانی بۆ دابین بکات.

بەشی دووەم
ئازادییەکان
مادەی(37)
یەکەم :
ڕ- ئازادیو ڕێزی مرۆڤ پارێزراوە.
ب- نابێت کەس دەستگیربکرێت یان لێکۆڵینەوەی لەگەڵ بکرێت تەنها بە پێی بڕیاری دادگا نەبێت.
ج- هەموو جۆرەکانی سزادانی دەروونی و جەستەییو مامەڵەی نامرۆڤانە قەدەغەیەو، هەر دانپێدانانێک بەزۆر یان هەڕەشە یان سزادان بێت هیچ بایەخێکی یاسایی نیە، زیانلێکەوتوو مافی ئەوەی هەیە بە پێی یاسا داوای قەرەبوو بکات لەو زیانە مادی و مەعنەویانەی کە لێی کەوتووە.
دووەم: دەوڵەت پارێزگاری تاک دەگرێتە ئەستۆ لە زۆرلێکردنی سیاسیو ئاینی و نابێت کەس لەبەر ئەو هۆکارانە دەستگیربکرێت.
سێیەم: کارکردنی بەزۆرەملێ) سوغرە)و بەندایەتیو بازرگانی بە بەندەوە قەدەغەیە، هەروەها بازرگانی بە ئافرەت و منداڵ و سێکسەوە قەدەغەیە.
مادەی(38)
دەوڵەت ئەم خاڵانەی خوارەوە دەگرێتە ئەستۆ بەمەرجێک نەبێتە هۆی تێکچوونی یاساو ئادابی گشتی:
یەکەم: ئازادی دەربڕین بە هەموو شێوەکان.
دووەم: ئازادی ڕۆژنامەگەریو چاپکردن و ئاگاداریو ڕاگەیاندن و بڵاوکردنەوە.
سێیەم: ئازادی کۆبوونەوەو خۆپیشاندانی هێمنانە بە یاسا ڕێکدەخرێت.
مادەی(39)
یەکەم: ئازادی پێکهێنانی کۆمەڵەو پارتە سیاسیەکان یان پەیوەندی پێوەکردنیان پارێزراوەو بە یاسا ڕێکدەخرێت.
دووەم: نابێت کەس ناچار بکرێت بۆ بوونە ئەندام لە هیچ پارتێک یان کۆمەڵەیەک یان لایەنێکی سیاسی یان ناچار بکرێت بۆ بەردەوام بوون لە ئەندامێتی تێیدا.
مادەی(40)
ئازادی پەیوەندیکردن و ناردنی نامەی پۆستەییو تەلەفۆنیو ئەلەکترۆنیو بروسکەو جۆرەکانی دیکە پارێزراوەو نابێت چاودێری بکرێت یان گوێی لێ بگیرێت یا ئاشکرا بکرێت تەنها لەبەر پێویستی یاسایی یان ئاسایش و بە پێی بڕیاری دادگا نەبێت.

مادەی(41)
عێراقیەکان ئازادن لە پابەندبوون بە باری کەسێتیان بە پێی ئاین و ئاینزاو بیروباوەڕو هەڵبژاردنی خۆیان، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.
مادەی (٤٢)
هەر تاکێک مافی ئازادی بیر و باوەڕی هەیە.
مادەی(43)
یەکەم: شوێنکەوتووانی هەر ئایین و ئاینزایەک ئازادن لە:
ڕ- ئەنجامدانی دروشمە ئاینیەکانیان لەوانەش دروشمەکانی حوسەینیە.
ب- بەڕێوەبردنی ئەوقاف و کاروباری دامو دەزگا ئاینیەکان، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.
دووەم: دەوڵەت ئازادی ئەنجامدانی پەرستشەکان و شوێنەکانی بەندایەتی دەپارێزێت.
مادەی(44)
یەکەم: هەموو عێراقیەک مافی ئازادی هاتوچۆو گەشتکردن و نیشتەجێبوونی هەیە لە ناوەوەو دەرەوەی عێراق.
دووەم: دەرکردن و دوورخستنەوەی عێراقی وبێبەشکردنی لە گەڕانەوە بۆ وڵات قەدەغەیە.
مادەی(45)
یەکەم: دەوڵەت سوور دەبێت لەسەر پتەوکردنی ڕۆڵی دەزگاکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و پشتیوانیکردن و گەشەپێدان و سەربەخۆ بوونیان بەو شێوەیەی لەگەڵ میکانیزمە ئاشتیخوازەکاندا گونجاو بێت بەمەستی بەدیهێنانی ئامانجە ڕەواکانیان، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.
دووەم :دەوڵەت سوور دەبێت لەسەر گەشەدان بە هۆزە عێراقیەکان و گرنگی دەدات بە کاروباریان بەو شێوەیەی کە گونجاوبێت لەگەڵ ئاین و یاساو بەهێزکردنی بەها مرۆڤایەتیە جوانەکان بەجۆرێک کە ڕۆڵی هەبێت لە گەشەدان بە کۆمەڵگەی عێراقیو ڕآ بگرێت لەو نەریتە خێڵەکیانەی کە ناتەبان لەگەڵ مافی مرۆڤدا.
مادەی(46)
جێبەجێکردنی هەریەکێک لەو ماف و ئازادیانەی لەم دەستورەدا هاتووە نابێت سنووردار بکرێت یان دیاریبکرێت تەنها بە یاسا یان بە پشت بەستن بە یاسا نەبێت، بەمەرجێک ئەو سنوردار کردن و دیاریکردنە ناوەڕۆکی ماف و ئازادیەکان نەشێوێنێت.

بەندی سێیەم

دەسەڵاتی فیدرالی

مادەی (٤٧)

دەسەڵاتی فیدرالی لە دەسەڵاتی یاسادانان و ڕاپەڕاندن و دادوەری پێکدێت، ئەرکەکانی خۆی لەسەر بنەمای جیاکردنەوەی دەسەڵاتەکان پیادە دەکات.

بەشی یەکەم
دەسەڵاتی یاسادانان
مادەی (٤٨)
دەسەڵاتی یاسادانانی فیدرالی لە ئەنجومەنی نوێنەران و ئەنجومەنی فیدرالی پێکدێت.

لقی یەکەم/ ئەنجومەنی نوێنەران
مادەی (٤٩)
یەکەم: ئەنجومەنی نوێنەران لە ژمارەیەک ئەندام پێکدێت بە ڕێژەی یەک کورسی بۆ سەدهەزار کەس لە دانیشتوانی عێراق، نوێنەرایەتی گەلی عێراقی دەکەن بە گشتی. هەڵبژاردنیشیان بە ڕێگەی دەنگدانی ڕاستەوخۆو نهێنی دەبێت، ڕەچاوی نوێنەرایەتیکردنی سەرجەم پێکهاتەکانی گەلی عێراقیش دەکرێت.
دووەم: مەرجە ئەو کەسەی خۆی دەپاڵێوێت بۆ ئەندامێتی ئەنجومەنی نوێنەران، عێراقی بێت و بە تەواوی شایانی ئەو پۆستە بێت.
سێیەم: مەرجەکانی کاندیدەکان و دەنگدەران و هەرچی پەیوەندی بە هەڵبژاردنەوە هەیە بە یاسا دیاریدەکرێت.
چوارەم :یاسای هەڵبژاردن ڕێژەیەک بۆ بەشداربوونی ئافرەتان دادەنێت بەجۆرێک کە لە چارەکی ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران کەمتر نەبێت.
پێنجەم : ئەنجومەنی نوێنەران یاسایەک دادەنێت بۆ چارەسەرکردنی بارەکانی گۆڕینی ئەندامان لە کاتی دەست لەکارکێشانەوە یان لەکار خستن یان مردندا.
شەشەم: نابێت لەیەک کاتدا کەسێک ئەندام بێت لە ئەنجومەنی نوێنەران و هەر کارێک یان پۆستێکی فەرمی دیکەی هەبێت.

مادەی (٥٠)

ئەندامی ئەنجومەنی نوێنەران سوێندی دەستووری دەخوات لەبەردەم ئەنجومەندا پێش دەست بەکاربوون بەم شێوەیەی خوارەوە:

"سوێند بێت بە خوای گەورە و مەزن، ئەرک و بەرپرسیاریەتی یاساییم بە لێبڕاوانەو دڵسۆزانە جێبەجێبکەم و پارێزگاری لە سەربەخۆییو سەروەری عێراق بکەم و بەرژەوەندی گەلەکەی لەبەرچاوبگرم و شەونخونی بکەم بۆ سەلامەتی زەویو ئاسمان و ئاوو سامان و ڕژێمە دیموکراتیەو فیدرالیەکەیو کار بکەم بۆ پارێزگاری لە ئازادیە گشتیو تایبەتیەکان و سەربەخۆیی دادگاو پابەند بوون بە جێبەجێکردنی یاساکان بە ئەمانەت و بێلایەنیەوە، خواش شایەتی ئەوەیە کە دەیڵێم".

مادەی (٥١)

ئەنجومەنی نوێنەران پەیڕەوێکی ناوخۆ دادەنێت بۆ ڕێکخستنی کارەکانی.

مادەی (٥٢)

یەکەم: ئەنجومەنی نوێنەران لە ماوەی سی (٣٠) ڕۆژدا هەبوونی مەرجەکانی ئەندامێتی یەکلایی دەکاتەوە لەبەرواری تۆمارکردنی ناڕەزاییەوە بە زۆرینەی دوو لەسەر سێی دەنگی ئەندامانی.

دووەم: دەکرێت پلار (گعن)لە بڕیاری ئەنجومەن بدرێت لەبەردەم دادگای باڵای فیدرالیدا لەماوەی سی (٣٠) ڕۆژ لە بەرواری دەرچوونی بڕیارەکەوە.

مادەی (٥٣)

یەکەم: دانیشتنەکانی ئەنجومەنی نوێنەران بە ئاشکرا ئەنجام دەدرێت مەگەر لەبەر پێویستی وا بەباش زانرا بە نهێنی بێت.

دووەم: کۆنووسی دانیشتنەکان بەو هۆکارانە بڵاودەکرێتەوە کە ئەنجومەن پێی باشە.

مادەی (٥٤)

سەرۆک کۆمار بانگهێشتی ئەنجومەنی نوێنەران دەکات بۆ ئەنجامدانی دانیشتن بە فەرمایشێکی کۆماری (مرسوم جمهوری) لە ماوەی پازدە ڕۆژ لە بەرواری پەسەندکردنی دەرەنجامی هەڵبژاردنە گشتیەکاندا. دانیشتنەکە بە سەرۆکایەتی بەتەمەنترین ئەندام ئەنجامدەدرێت بۆ هەڵبژاردنی سەرۆکی ئەنجومەن و هەردوو جێگرەکەی، و نابێت زیاتر لە ماوەی دیاریکراو درێژبکرێتەوە.

مادەی (٥٥)

ئەنجومەنی نوێنەران لە یەکەم دانیشتنی خۆیدا سەرۆک و دواتر جێگری یەکەم و دووەم هەڵدەبژێرێت بە زۆرینەی ڕەهای ئەندامانی ئەنجومەن لە ڕێگای هەڵبژاردنی نهێنیەوە.

مادەی (٥٦)
یەکەم: ماوەی خولی هەڵبژاردنی ئەنجومەنی نوێنەران چوارساڵی ڕۆژژمێریی دەبێت، ماوەکە لە یەکەم دانیشتنەوە دەست پێدەکات و بە کۆتایی هاتنی ساڵی چوارەم کۆتای دێت.
دووەم: هەڵبژاردنی ئەنجومەنی نوێنەرانی نوآ چل و پێنج ڕۆژ پێش بەرواری کۆتایی هاتن بە خولی هەڵبژاردنی ئەنجومەن دەست پێدەکات.
مادەی (٥٧)
ئەنجومەنی نوێنەران خولی بەستنی ساڵانەی هەیە بە دوو وەرزی یاسادانان، کە ماوەیان هەشت مانگە و پەیڕەوی ناوخۆ چۆنیەتی بەستنیان ڕووندەکاتەوە، ئەو وەرزەش کە بودجەی گشتی تێدا دەخرێتەڕو تەواو نابێت تاوەکو ڕەزامەندی لەسەر نیشان نەدرێت.
مادەی (٥٨)
یەکەم: سەرۆک کۆمار یان سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران یان سەرۆکی ئەنجومەنی نوێنەران یان پەنجا ئەندام لە ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران دەتوانن بانگهێشتی ئەنجامدانی دانیشتنی نائاسایی بکەن و تەنها تایبەت دەبێت بەو بابەتانەی کە دانیشتنەکەی بۆ ئەنجامدراوە.
دووەم: وەرزی یاسادانانی خولێکی بەستنی ئەنجومەنی نوێنەران درێژدەکرێتەوە بە مەرجێک لە سی (٣٠) ڕۆژ زیاتر نەبێت، بۆ تەواوکردنی ئەرکە پێویستەکان، لەسەر داوای سەرۆک کۆمار یان سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران یان سەرۆکی ئەنجومەنی نوێنەران یان پەنجا ئەندام لە ئەندامانی ئەنجومەن.
مادەی (٥٩)
یەکەم: ڕێژەی یاسایی دانیشتنەکانی ئەنجومەنی نوێنەران بە ئامادەبوونی زۆرینەی ڕەهای ژمارەی ئەندامەکانی دەبێت.
دووەم: بڕیارەکان لە ئەنجومەنی نوێنەران بە زۆرینەی سادە دەبێت پاش دڵنیابوون لە ڕێژەی یاسایی بەمەرجێک دەقێک نەبێت پێچەوانەی ئەمە بێت .
مادەی (٦٠)
یەکەم: پڕۆژەی بڕیارەکان لەلایەن سەرۆک کۆمارو ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش دەکرێت.
دووەم: یاسا پێشنیارکراوەکان لەلایەن دە ئەندامی ئەنجومەنی نوێنەران یان یەکێک لە لیژنە تایبەتمەندەکانیەوە پێشکەش دەکرێن.

مادەی (٦١)
ئەنجومەنی نوێنەران ئەم کارانەی خوارەوەی لە ئەستۆدایە:
یەکەم: دانانی یاسا فیدرالیەکان.
دووەم: چاودێریکردنی دەسەڵاتی ڕاپەڕاندن.
سێیەم: هەڵبژاردنی سەرۆک کۆمار.
چوارەم: ڕێکخستنی پرۆسەی پەسەندکردنی پەیماننامەو ڕێککەوتنە نێودەوڵەتیەکان بە دانانی یاسایەک کە لەلایەن زۆرینەی ٢/٣ ی دەنگی ئەندامانەوە پەسەند دەکرێت.
پێنجەم: نیشاندانی ڕەزامەندی لەسەر دامەزراندنی هەریەک لە:
ڕ- سەرۆک و ئەندامانی دادگای تێهەڵچوونەوەی فیدرالی و سەرۆکی داواکاری گشتیو سەرۆکی دەستەی سەرپەرشتیاری دادوەری بە زۆرینەی ڕەها، لەسەر پێشنیاری ئەنجومەنی دادوەری باڵا.
ب - باڵوێزو خاوەن پلە تایبەتەکان لەسەر پێشنیاری ئەنجومەنی وەزیران.
ج- سەرۆکی ئەرکانی سوپاو جێگرەکانیو ئەوانەی لە پلەی سەرکردەی تیپ(فیرقە) و بەرەو ژوورترن، هەروەها سەرۆکی دەزگای هەواڵگری لەسەر پێشنیاری ئەنجومەنی وەزیران.
شەشەم :
ڕ- لێپرسینەوەی سەرۆک کۆمار بە پشت بەستن بە داوایەک کە تێیدا هۆکاری لێپرسینەوەکە ڕوونکرابێتەوە بە زۆرینەی ڕەهای دەنگی ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران.
ب- بەخشینی سەرۆک کۆمار بە زۆرینەی ڕەهای دەنگی ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران لە ئەنجامدانی ئەرکەکەی، دوای سەرکۆنەکردنی لەلایەن دادگای باڵای فیدرالیەوە لە یەکێک لەم بارانەی خوارەوەدا:
١ـ سوێند خواردنی دەستوری بە درۆ.
٢ـ پێشێلکردنی دەستور.
٣ـ ناپاکی (الخیانە)ی گەورە.
حەوتەم:
ڕ-ئەندامی ئەنجومەنی نوێنەران دەتوانێت پرسیار ئاڕاستەی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و وەزیرەکان بکات لەهەر بابەتێکدا لە بواری پسپۆڕی ئەواندابێت و ئەوانیش هەموویان مافی ئەوەیان هەیە وەڵامی پرسیارەکانی ئەندامان بدەنەوە، تەنها ئەو کەسەش پرسیاری کردووە مافی ڕوونکردنەوەی هەیە.
ب- لانی کەم بیست وپێنج ئەندام لە ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران بۆیان هەیە بابەتێکی گشتی بخەنەڕوو بۆتاوتوێکردن بەمەبەستی ڕوونکردنەوەی

سیاسەت و کاری ئەنجومەنی وەزیران یان یەکێک لە وەزارەتەکان، بابەتەکەش پێشکەش بە سەرۆکی ئەنجومەنی نوێنەران دەکرێت .سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران یان وەزیرەکان وادەیەک دادەنێن تا ئامادەبن لەبەردەم ئەنجومەنی نوێنەران بۆ تاوتوێکردنی بابەتەکە.
ج-ئەندامی ئەنجومەنی نوێنەران بە ڕەزامەندی بیست و پێنج ئەندام مافی ئەوەی هەیە بانگێهشتنامەیەک ئاڕاستەی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و وەزیرەکان بکات بۆ لێپرسینەوەیان لەو کاروبارانەی پەیوەندی بە پسپۆڕی ئەوانەوە هەیە، تاوتوێکردنەکەش ئەنجام نادرێت تاوەکو حەوت ڕۆژ تێپەڕ نەبێت بەسەر پێشکەش کردنی بانگهێشتنامەکەدا.
هەشتەم :
ڕ-ئەنجومەنی نوێنەران مافی ئەوەی هەیە متمانە بکێشێتەوە لە یەکێک لە وەزیرەکان بە زۆرینەی ڕەها، وەزیرەکەش بە لەکارلادراو دەژمێردرێت لە بەرواری بڕیاری کێشانەوەی متمانەوە. نابێت ئەم بابەتە بخرێتە ڕوو تەنها لەسەر ڕەزامەندی خۆی نەبێت یان بە داوایەک کە واژووی پەنجا ئەندامی پێوەبێت، لەئەنجامی تاوتوێکردنی بانگهێشتەکە کە ئاڕاستەی کراوە، ئەنجومەنیش بڕیاری خۆی نادات لەسەر داواکە تاوەکو بەلایەنی کەم حەوت ڕۆژ تێپەڕ نەبێت بەسەر بەرواری پێشکەش کردنی داواکاریەکەدا.

ب -
١ـ سەرۆک کۆمار مافی ئەوەی هەیە داوایەک پێشکەش بە ئەنجومەنی نوێنەران بکات بۆ متمانە کێشانەوە لە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران.
٢ـ ئەنجومەنی وەزیران لەسەر داوای ١/٥ ی ئەندامانی دەتوانێت داوای متمانە کێشانەوە بکات لە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، نابێت ئەم داوایەش پێشکەش بکرێت لە دوای ئاراستەکردنی بانگهێشتنامەیەک نەبێت بۆ سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و لەدوای تێپەڕبوونی بەلانی کەم حەوت ڕۆژ بەسەر پێشکەش کردنی داواکاریەکەدا.
٣ـ ئەنجومەنی نوێنەران بڕیاری متمانە کێشانەوە لە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران دەدات بە زۆرینەی ڕەهای دەنگی ئەندامانی.
ج-حکومەت بە دەست لەکارکێشراو دادەنرێت لە کاتی متمانە کێشانەوە لە ئەنجومەنی وەزیراندا.
د-لە کاتی متمانە کێشانەوە لە ئەنجومەنی وەزیران هەموو پێکەوە، سەرۆک وەزیران و وەزیرەکان لە پۆستەکانیان بەردەوام دەبن بۆ بەڕێکردنی کاروباری ڕۆژانە بۆ ماوەیەک کە لە سی (٣٠) ڕۆژ تێپەڕ نەکات، تاوەکو

پێکهێنانی ئەنجومەنی وەزیرانی نوآ، بە پێی برگەکانی مادەی (76) ئەم دەستورە.
ە-ئەنجومەنی نوێنەران مافی بانگهێشتکردن و بەخشینی بەرپرسانی دەستە سەربەخۆکانی هەیە لە ئەرکەکانیان بەگرتنەبەری هەمان ئەو ڕێوشوێنانەی بۆ وەزیرەکان دەگیرێتەبەر بەزۆرینەی ڕەها.
نۆیەم:
ڕ-ڕەزامەندی لەسەر ڕاگەیاندنی شەڕو باری نائاسایی بە زۆرینەی دەنگی ٢/٣ی ئەندامانی، لەسەر داوای هاوبەشی سەرۆک کۆمار و سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران.
ب-ڕاگەیاندنی باری نائاسایی بۆ ماوەی سی (٣٠) ڕۆژ ە. دوای وەرگرتنی ڕەزامەندی، بواری درێژکردنەوەی هەیە لە هەموو جارێکدا.
ج-سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران دەسەڵاتی پێویستی دەدرێتێ بە شێوەیەک بتوانێت کاروباری وڵات بەڕێوەبەرێت لە کاتی ڕڕگەیاندنی شەڕو باری نائاساییدا، ئەم دەسەڵاتانەش بە یاسا ڕێکدەخرێت بە مەرجێک ناتەبا نەبێت لەگەڵ دەستووردا.
د-سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران ڕێوشوێنی وەرگیراوو دەرەنجامەکان لە ماوەی ڕاگەیاندنی شەڕو باری نائاساییدا دەخاتە بەردەمی ئەنجومەنی نوێنەران لە ماوەی پازدە ڕۆژ لە دوای کۆتایی هاتنیان.
مادەی(62)
یەکەم: ئەنجومەنی وەزیران پرۆژەی یاسای بودجەی گشتیو حساباتی کۆتایی پێشکەش بە ئەنجومەنی نوێنەران دەکات تا بڕیاریان لەسەر بدرێت.
دووەم: ئەنجومەنی نوێنەران مافی ئەوەی هەیە بەندو بەشەکانی بودجەی گشتی بگۆڕێت و بڕی گشتی کەم بکاتەوەو لە کاتی پێویستدا پێشنیار بکات ئەنجومەنی وەزیران بڕی گشتی خەرجکراو زیاد بکات.
مادەی (٦٣)
یەکەم: ماف و ئیمتیازەکانی سەرۆکی ئەنجومەنی نوێنەران و هەردوو جێگرەکەیو ئەندامانی ئەنجومەن بە یاسا دیاریدەکرێت.
دووەم :
ڕ-ئەندامی ئەنجومەنی نوێنەران پارێزراوی(حێانە) هەیە دەربارەی ئەو بۆچوونانەی دەریدەبڕێت لە کاتی کۆبوونەوەکانداو ڕووبەڕووی دادگایی نابێتەوە لەوبارەیەوە.
ب-نابێت ئەندامی ئەنجومەنی نوێنەران دەستگیر بکرێت لە ماوەی وەرزی یاسادانانداا مەگەر تاوانبار کرابێت بە تۆمەتێک یان لە تاوانێکەوە گلابێت،

دوای ڕەزامەنـدی ئەنـدامان بە هەڵگرتنـی پـارێزراویەتەکەی (حێـانە) بە زۆرینـەی ڕەها.
ج- نابێـت ئەنـدامی ئەنجـومەنی نـوێنەران دەستگیر بکرێـت دوای مـاوەی وەرزی یاسادانان مەگەر تۆمەتبارکرابێت بە ئەنجامدانی تاوانێک یاخود لە تـاوانێکەوە گلابێـت ، بە ڕەزامەنـدی سـەرۆکی ئەنجـومەنی نـوێنەران بـۆ لابردنی پارێزراوی (حێانە) کەی.
مادەی (٦٤)
یەکەم: ئەنجـومەنی نـوێنەران بە زۆریـنەی ڕەهـای دەنگـی ئەنـدامەکانی هەڵدەوەشێتەوە لەسـەر داوای سێیەکی(١/٣) ئەنـدامانی یـان لەسـەرداوای ئەنجـومەنی وەزیـران و بە ڕەزامەنـدی سـەرۆک کۆمـار. نابێـت ئەنجـومەن هەڵبوەشێتەوە لە کاتی لێپرسینەوەی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیراندا.
دووەم: سـەرۆک کۆمـار لەکـاتی هەڵوەشـاندنەوەی ئەنجـومەنی نوێنەرانـدا، داوای ئەنجامدانی هەڵبژاردنی گشتی دەکات لە وڵاتدا لە ماوەیەکدا کە لە شەست ڕۆژ تێپەڕ نەکات، هەروەها ئەنجومەنی وەزیران بەدەست لەکار کێشـراو دادەنرێـت، بەڵام لەکارەکـانی بەردەوام دەبێـت بـۆ بەڕێکردنـی کاروباری ڕۆژانە.

لقی دووەم/ ئەنجومەنی فیدرالی

ماددەی (٦٥)
ئەنجـومەنێکی یاسـادانان پێکـدەهێنرێت کە بە (ئەنجـومەنی فیـدرالی) ناودەبرێت، نوێنەرانی هەرێم و ئەو پارێزگایـانە لە خۆدەگرێت کە نـاکەونە سـنووری هـیچ هەرێمـێکەوە ، پێکهـاتەو مەرجەکـانی ئەنـدامێتیو بـواری تایبەتمەندێتی ئەم ئەنجومەنەو هەرچی پەیوەندیدارە بەم بوارەوە بە یاسا ڕێکدەخرێت بە زۆریـنەی دوو لە سێی ٢/٣ دەنگـی ئەنـدامانی ئەنجـومەنی نوێنەران.

بەشی دووەم
[دەسەڵاتی ڕاپەڕاندن]

مادەی (٦٦)
دەسـەڵاتی ڕاپەڕانـدنی فیـدرالی لە سـەرۆک کۆمـار و ئەنجـومەنی وەزیـران پێکدێت، و بە پێی دەستور و یاسا دەسەڵاتەکانی پیادە دەکات.

لقی یەکەم: سەرۆک کۆمار

مادەی (٦٧)

سەرۆک کۆمار سەرۆکی وڵات و نیشانەی یەکپارچەیی نیشتمان و سەروەری وڵاتە، هەوڵدەدات بۆ پابەند بوون بە دەستورو پارێزگاری لە سەربەخۆیی‌و سەروەری‌و یەکێتی‌و پاراستنی خاکی عێراق بە پێی بڕگەکانی دەستور.

مادەی (٦٨)

پێویستە پاڵێوراو بۆ سەرۆک کۆمار ئەم مەرجانەی تێدابێت:

یەکەم: لە عێراق لە دایک بووبێت و دایک و باوکی عێراقی بن.

دووەم :لێهاتوویی تەواوی هەبێت و تەمەنی چل ساڵی تەواو کردبێت.

سێیەم: ناوبانگێکی باش و شارەزایی سیاسی هەبێت و بە پاکێتی و سەرڕاستی‌و دادوەری‌و دڵسۆزی بۆ نیشتمان ناسراو بێت.

چوارەم: حوکم نەدرابێت بە تاوانێک کە لەکەداری بکات.

مادەی (٦٩)

یەکەم: خۆپاڵاوتن بۆ پۆستی سەرۆک کۆمار بە پێی یاسا ڕێکدەخرێت.

دووەم: هەڵبژاردنی جێگرێک یان زیاتر بۆ سەرۆک کۆمار بەپێی یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی (٧٠)

یەکەم: ئەنجومەنی نوێنەران لە نێو پاڵێوراواندا سەرۆک کۆمار هەڵدەبژێرێت بە زۆرینەی دوو لە سێی ٢/٣ دەنگی‌ئەندامەکانی.

دووەم: ئەگەر هیچکام لە پاڵێوراوان دەنگی زۆرینەی پێویستی بەدەست نەهێنا، ئەوا کێبەڕکێ لە نێوان ئەو دوو پاڵێوراوەدا ئەنجام دەدرێت کە زۆرترین دەنگیان بەدەستهێناوە، ئەو کەسەش زۆرترین دەنگ بەدەستبهێنآ لە دەنگدانی دووەمدا بە دەبێت بە سەرۆک کۆمار.

مادەی (٧١)

سەرۆک کۆمار لەبەردەم ئەنجومەنی نوێنەراندا سوێندی دەستووری دەخوات بەو شێوەیەی لە مادەی (٥٠) ی دەستووردا هاتووە.

مادەی (٧٢)

یەکەم : ماوەی سەرۆکایەتی سەرۆک کۆمار چوار ساڵەو، دەکرێت تەنها بۆ یەک جاری تر هەڵببژێردرێتەوە.

دووەم:

ڕ. ماوەی کاری سەرۆک کۆمار بە کۆتاییهاتنی خوولی ئەنجومەنی نوێنەران کۆتایی دێت.

ب. سەرۆک کۆمار بەردەوام دەبێت لە جێبەجێکردنی ئەرکەکانی تاوەکو دوای هەڵبژاردنی ئەنجومەنی نوێنەرانی نوآو ئەنجامدانی دانیشتن، بەو مەرجەی سەرۆک کۆماری نوآ هەڵببژێردرێت لەماوەی سی (٣٠) ڕۆژدا لە بەرواری ئەنجامدانی یەکەم دانیشتنی ئەنجومەنەوە.
ج. ئەگەر پۆستی سەرۆک کۆمار لەبەر هەر هۆیەک بەتاڵ بوو، سەرۆکێکی تر هەڵدەبژێردرێت بۆ تەواوکردنی ئەو ماوەیەی کە ماوە بۆ سەرۆکایەتی کۆمار.
مادەی (٧٣)
سەرۆک کۆمار ئەم دەسەڵاتانەی خوارەوەی هەیە:
یەکەم: دەرکردنی لێبووردنی تایبەت لەسەر ڕاسپاردەی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران بەمەرجێک ئەوانە نەگرێتەوە کە بەهۆی مافی تایبەت و تاوانی نێودەوڵەتیو تیرۆرو گەندەڵی داراییو ئیداریەوە حوکمدراون.
دووەم: پەسەندکردنی پەیماننامەو ڕێککەوتنە نێودەوڵەتیەکان پاش وەرگرتنی ڕەزامەندی ئەنجومەنی نوێنەران.
سێیەم: پەسەندکردن و دەرکردنی ئەو یاسایانەی ئەنجومەنی نوێنەران دایدەنێن، یاساکانیش بە بەپەسەندکراو دەژمێردرێن پاش تێپەڕبوونی ١٥ ڕۆژ بەسەر ناردنیان بۆ سەرۆک کۆمار.
چوارەم: بانگهێشتکردنی ئەنجومەنی نوێنەران بۆ کۆبوونەوە دوای پەسەندکردنی ئەنجامی هەڵبژاردنەکان بەماوەیەکی دیاریکراو بەمەرجێک لە ١٥ ڕۆژ تێپەڕ نەکات.
پێنجەم: بەخشینی نیشانەو مەدالیا لەسەر ڕاسپاردەی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و بەگوێرەی یاسا.
شەشەم : پەسەندکردنی باڵوێزەکان.
حەوتەم: دەرکردنی بەیاننامەی کۆماری.
هەشتەم : پەسەندکردنی حوکمی لەسیدارەدان کەلەلایەن دادگا تایبەتمەندەکانەوە دەردەچێت.
نۆیەم : هەڵدەستێت بە ئەرکی سەرکردایەتی باڵای هێزە چەکدارەکان بەمەبەستی پرۆتۆکۆلیو ئاهەنگ گێڕان.
دەیەم: هەر دەسەڵاتێکی تر کەلەم دەستوورەدا دیاریکرابێت.
مادەی (٧٤)
موچەو دەرماڵەی سەرۆک کۆمار بە پێی یاسا دیاریدەکرێت.
ماددەی (٧٥)
یەکەم: سەرۆک کۆمار بۆی هەیە دەست لەکارکێشانەوەی خۆی بە نووسراو پێشکەش بە ئەنجومەنی نوێنەران بکات، دەست لەکارکێشانەوەکەش لەپاش

حەوت ڕۆژ لە پێشکەشکردنی بە ئەنجومەنی نوێنەران کاری پێدەکرێت.
دووەم: یەکێک لە جێگرەکان جێی سەرۆک کۆمار دەگرێتەوە لەکاتی ئامادەنەبوونیدا.
سێیەم: لەکاتی نەبوونی سەرۆک کۆمار لەبەر هەرهۆیەک، جێگر جێگای دەگرێتەوە، ئەنجومەنی نوێنەرانیش دەبێت سەرۆکێکی نوێ هەڵببژێرێت لەماوەیەکی دیاریکراو پاش چۆڵبوونی پۆستی سەرۆک کۆمار بەمەرجێک لە سی ڕۆژ تێپەڕ نەکات.
چوارەم: لەکاتی نەبوونی سەرۆک کۆماردا، سەرۆکی ئەنجومەنی نوێنەران جێگای دەگرێتەوە ئەگەر سەرۆک کۆمار جێگری نەبوو. دەبێت سەرۆکێکی نوێ هەڵببژێردرێت لەماوەیەکی دیاریکراودا بەمەرجێک لە سی ڕۆژ تێپەڕ نەکات لەبەرواری بەتاڵبوونی ئەو پۆستەو بەگوێرەی بڕگەکانی ئەم دەستوورە.

لقی دووەم: ئەنجومەنی وەزیران

مادەی(٧٦)

یەکەم: سەرۆک کۆمار کاندیدی ئەو فراکسیۆنە پەرلەمانیەی زۆرترین ئەندامی هەیە ڕادەسپێرێت بۆ پێکهێنانی ئەنجومەنی وەزیران لەماوەی پازدە ڕۆژ لە بەرواری هەڵبژاردنی بە سەرۆک کۆمار.
دووەم: سەرۆک وەزیرانی ڕاسپێردراو ناوی وەزیرەکان دیاریدەکات لەماوەیەکی دیاریکراودا بەمەرجێک لە سی ڕۆژ تێپەڕ نەکات لەبەرواری ڕاسپاردنیەوە .
سێیەم: ئەگەر سەرۆک وەزیرانی ڕاسپێردراو نەیتوانی لەو ماوە دیاریکراوەی لە بەندی دووەمی ئەم مادەیەدا ئاماژەی پێکراوە حکومەت پێک بهێنێت، ئەوا سەرۆک کۆمار کەسێکی تر ڕادەسپێرێت بۆ پێکهێنانی ئەنجومەنی وەزیران لەماوەی پازدە ڕۆژدا.
چوارەم: سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیرانی ڕاسپێردراو ناوی وەزیرەکان و بەرنامەی حکومەت دەخاتە بەردەم ئەنجومەنی نوێنەران. پاش ئەوەی ئەنجومەنی نوێنەران بە زۆرینەی ڕەها ڕەزامەندی دەربڕی لەسەر یەکە بە یەکەی وەزیرەکان و بەرنامەی حکومەت، ئەوە مانای ئەوەیە متمانە دراوەتە ئەنجومەنی وەزیران.
پێنجەم: ئەگەر متمانە نەدرا بە حکومەت، ئەوا لەماوەی پازدە ڕۆژدا سەرۆک کۆمار کەسێکی تر ڕادەسپێرێت بۆ پێکهێنانی حکومەت.

مادەی(٧٧)
یەکەم: سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران دەبێت هەمان مەرجە پێویستەکانی سەرۆک کۆماری تێدابێت و هەڵگری بڕوانامەی زانکۆ یان هاوتاکەی بێت و تەمەنی سی و پێنج ساڵی تەواو کردبێت.
دووەم: دەبێت وەزیر هەمان مەرجە پێویستەکانی ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەرانی تێدابێت و هەڵگری بڕوانامەی زانکۆ یان هاوتاکەی بێت.
مادەی(٧٨)
سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران لێپرسراوی ڕاستەوخۆی پیادەکردنی سیاسەتی گشتی وڵات و سەرکردەی گشتی هێزەچەکدارەکانەو ئەنجومەنی وەزیران بەڕێوە دەبات و سەرۆکایەتی کۆبوونەوەکانی دەکات. مافی لەکارخستنی وەزیرەکانی هەیە بە ڕەزامەندی ئەنجومەنی نوێنەران.
مادەی(٧٩)
سەرۆک وئەندامانی ئەنجومەنی وەزیران لەبەردەم ئەنجومەنی نوێنەراندا سوێندی دەستووری دەخۆن بەو شێوازەی لە مادەی(٥٠)ی دەستووردا هاتووە.
مادەی(٨٠)
ئەنجومەنی وەزیران ئەم دەسەڵاتانەی خوارەوەی هەیە:
یەکەم: پلاندانان و جێبەجێکردنی سیاسەتی گشتی دەوڵەت و پلانە گشتیەکان و سەرپەرشتیکردنی کاری وەزارەتەکان و ئەو لایەنانەی بەهیچ وەزارەتێکەوە پەیوەست نین.
دووەم : پێشنیارکردنی پڕۆژەی یاسا.
سێیەم: دەرکردنی پێڕەوو ڕێنماییو بڕیارەکان بەمەبەستی جێبەجێکردنی یاساکان.
چوارم: ئامادەکردنی پڕۆژەی بوودجەی گشتی و لێکدانەوەی کۆتاییو پلانەکانی گەشەپێدان.
پێنجەم:ڕاسپاردنی ئەنجومەنی نوێنەران بۆ ڕەزامەندی دەربڕین لەسەر دامەزراندنی بریکاری وەزیرەکان و باڵوێزەکان و خاوەن پلە تایبەتیەکان و سەرۆکی ئەرکانی سوپاو یاریدەدەرەکانیو ئەوانەی لەئاستی سەرکردەی(فیرقە)و بەرەو ژوورن و سەرۆکی دەزگای هەواڵگری نیشتمانیو سەرۆکی دەزگا ئەمنیەکان.
شەشەم :دانوستاندن لەسەر بەڵێننامەو ڕێکەوتننامە نێودەوڵەتیەکان و ئیمزاکردنیان یان هەرکەسێک ئەنجومەن ڕایبسپێرێت.
مادەی (٨١)
یەکەم: سەرۆک کۆمار جێگای سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران دەگرێتەوە لەکاتی چۆڵبوونی ئەو پۆستە لەبەر هەر هۆیەک.

دووەم: دەبێت سەرۆک کۆمار سەرۆک وەزیرانێکی تر ڕابسپێرێت لەماوەیەکی دیاریکراودا بەمەرجێک لەپازدە ڕۆژ تێپەرنەبێت بەگوێرەی بڕگەکانی مادەی (٧٦)ی ئەم دەستوورە.

مادەی(٨٢)

مووچەو دەرماڵەی سەرۆک وەزیران و وەزیرەکان و ئەوانەی لەئاستیاندان بە یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی(٨٣)

سەرۆک وەزیران و وەزیرەکان پێکەوەو بەشێوەی تاکەکەسی لێپرسراون لەبەردەم ئەنجومەنی نوێنەراندا.

مادەی (٨٤)

یەکەم: دیاریکردنی ئەرک و دەسەڵات و کاری دەزگاکانی ئاسایش و هەواڵگری نیشتمانی بەیاسا ڕێکدەخرێت و دەبێت بەگوێرەی بنەماکانی مافی مرۆڤ کاربکەن و لەژێر چاودێری ئەنجومەنی نوێنەراندا دەبن.

دووەم: دەزگای هەواڵگری نیشتمانی پەیوەست دەبێت بە ئەنجومەنی وەزیرانەوە.

مادەی(٨٥)

ئەنجومەنی وەزیران پێڕەوی ناوخۆ بۆ خۆی دادەڕێژێت بەمەبەستی ڕێکخستنی بەڕێوەچوونی کارەکانی.

مادەی(٨٦)

پێکهاتە و پۆست و تایبەتمەندێتی وەزارەتەکان و دەسەڵاتەکانی وەزیر بەیاسا ڕیکدەخرێت.

بەشی سێیەم

[دەسەڵاتی دادوەری]

مادەی (٨٧)

دەسەڵاتی دادوەری سەربەخۆیەو دادگاکان بەڕێوەی دەبەن بەجیاوازی جۆرو پلەکانیانەوەو بڕیارەکانیان بەگوێرەی یاسا دەردەکەن.

مادەی(٨٨)

دادوەرەکان سەربەخۆن و جگە لەیاسا لەژێر ڕکێفی هیچ دەسەڵاتیکی تردا نین. نابێت هیچ دەسەڵاتێک دەست بخاتە دادگاو کاروباری دادپەروەریەوە.

مادەی(٨٩)
دەسەڵاتی دادوەری فیدرالی پێکدێت لە ئەنجومەنی دادوەریی باڵاو دادگای فیدرالیی باڵاو دادگای تێهەڵچوونەوەی فیدرالیو دەزگای داواکاری گشتیو دەستەی سەرپەرشتیاری دادوەریو دادگا فیدرالیەکانی تر کە بەپێی یاسا ڕێکدەخرێن .

لقی یەکەم: ئەنجومەنی دادوەریی باڵا
مادەی (٩٠)
ئەنجومەنی دادوەریی باڵا بەڕێوەبردنی کاروباری دەستە دادوەریەکان دەگرێتە ئەستۆ، یاسا پێکهاتەو تایبەتمەندیو ڕێساکانی کارکردنی ڕووندەکاتەوە.
مادەی(٩١)
ئەنجومەنی دادوەریی باڵا ئەم دەسەڵاتانەی خوارەوەی هەیە:
یەکەم: بەڕێوەبردنی کاروباری دادوەریو سەرپەرشتیکردنی دادوەریی فیدرالی.
دووەم: پاڵاوتنی سەرۆک و ئەندامانی دادگای تێهەڵچوونەوەی فیدرالیو سەرۆکی داواکاری گشتی و سەرۆکی دەستەی سەرپەرشتیکاری دادوەری و پێشکەشکردنی ناوەکان بۆ ئەنجومەنی نوێنەران بە مەبەستی ڕازیبوون لەسەر دامەزراندیان.
سێیەم :پێشنیارکردنی پرۆژەی بوودجەی ساڵانەی دەسەڵاتی دادوەریی فیدرالی و پێشکەشکردنی بە ئەنجومەنی نوێنەران بۆ ڕەزامەندی دەربڕین لەسەری.

لقی دووەم: دادگای باڵای فیدرالیی
مادەی (٩٢)
یەکەم: دادگای فیدرالیی باڵا دەستەیەکی دادوەری سەربەخۆیە لەڕووی دارایی و بەڕێوەبردنەوە.
دووەم: دادگای فیدرالیی باڵا لە ژمارەیەک داوەرو پسپۆڕی بواری فیقهی ئیسلامی و یاساناس پێکدێت. دیاریکردنی ژمارەو شێوازی هەڵبژاردن وکاری داگاکە بە یاسا ڕێکدەخرێت بەزۆرینەی دوولە سێی ٢/٣ ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران.
مادەی(٩٣)
دادگای فیدرالیی باڵا تایبەتە بەم بوارانەوە:
یەکەم :چاودێریکردنی ڕادەی دەستووری بوونی یاساو پێڕەوە کارپێکراوەکان.

دووەم :لێکدانەوەی دەقەکانی دەستوور.
سێیەم: یەکلاییکردنەوەی ئەو کێشانەی لە ئەنجامی جێبەجێکردنی بڕیارەکانی حکومەتی فیدرالیەوە دروست دەبن و ئەو بڕیارو پێڕەوو ڕێنماییو ڕێوشوێنانەی لە دەسەڵاتی فیدراڵیەوە دەردەچن، یاساش ماف دەدات بە هەریەک لە ئەنجومەنی وەزیران و کەسانی خاوەن پلەو ئەوانی دی کە ڕاستەوخۆ لە دادگا ڕەخنە لەو بڕیارانە بگرن .
چوارەم: یەکلاکردنەوەی ئەو دووبەرەکیانەی لەنێوان حکومەتی فیدرالیو حکومەتی هەرێمەکان و پارێزگاو شارەوانیو ئیدارە ناوخۆییەکان ڕوودەدات.
پێنجەم: یەکلاکردنەوەی ئەو دووبەرەکیانەی لەنێوان حکومەتی هەریمەکان یان پارێزگاکان ڕوودەدات.
شەشەم: یەکلاکردنەوەی ئەو تۆمەتانەی دراونەتە پاڵ سەرۆک کۆمارو سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و وەزیرەکان، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.
حەوتەم:.پەسەندکردنی ئەنجامی کۆتایی هەڵبژاردنە گشتیەکان بۆ ئەندامێتی ئەنجومەنی نوێنەران.
هەشتەم:
ڕ- یەکلاییکردنەوەی ناکۆکی لە نێوان بواری کاری دادگای فیدرالیو دەستەی دادوەری هەرێم و پارێزگاکان کە ناکەونە سنوری پارێزگاکان.
ب- یەکلاییکردنەوەی ناکۆکی لە بواری کاری دەستەی دادوەری هەرێمەکان و پارێزگاکان کە ناکەونە سنوری هەرێمەکانەوە.
مادەی(٩٤)
بڕیارەکانی دادگای باڵای فیدراڵی یەکلاکەرەوەیەو دەبێت سەرجەم دەسەڵاتەکان پێوەی پابەندبن.

لقی سێیەم: حوکمە گشتیەکان

مادەی(٩٥)
پێکهێنانی دادگای تایبەت و هەڵاوێری (استپنائیە (قەدەغەیە.
مادەی(٩٦)
پێکهاتەی دادگاکان و جۆرو پلەو تایبەتمەندیەکانیان وچۆنێتی دامەزراندن و خزمەتی دادوەرەکان و ئەندامانی داواکاری گشتیو بەرزەفتکردن (الأنقباگ (و خانەنشینکردنیان بە یاسا ڕیکدەخرێت.
مادەی (٩٧)
نابێت دادوەر لەسەرکار لاببرێت تەنیا لەو بارانەدا نەبێت کەیاسا دیاریان دەکات. هەروەها یاسا چەند حوکمێکی تایبەت بە دادوەران دیاریدەکات و لێپرسینەوەی ئاکاریانەیان لەگەڵدا ئەنجا دەدات.

مادەی(٩٨)
دادوەرو ئەندامی داواکاری گشتی بۆیان نیە:
یەکەم: هەستن بەئەرکی دادوەریو هەردوو ئەرکی یاسادانان و ڕاپەڕاندن یان هەر کارێکی تر لەیەک کاتدا.
دووەم: پەیوەندی بکەن بەهیچ حیزب و ڕێکخراوێکی سیاسیەوە، یان هەستن بە هەر چالاکیەکی سیاسی.
مادەی(٩٩)
دادگای سەربازی بەیاسا ڕێکدەخرێت. بواری تایبەتمەندی دادگا سەربازیەکان دیاریدەکرێت کە تەنیا پەیوەندیان بە ئەو تاوانانەوە هەیە کە شێوازی سەربازیان هەیەو ئەندامانی هێزە چەکدارەکان و هێزەکانی ئاسایش ئەنجامیان دەدەن لەو سنوورەی یاسا دیاریدەکات.
مادەی (١٠٠)
دەقە یاساییەکان بۆیان نیە هیچ کارێک یان بڕیارێکی ئیداری بەدوور بگرن لە ڕەخنەلێگرتن.
مادەی (١٠١)
دەگونجێت بە یاسا ئەنجومەنێکی دەولەت پێکبهێنرێت تایبەتمەندبێت بە پۆستەکانی دادوەریی ئیداریو فتوادان و داڕشتن و نوێنەرایەتیکردنی دەولەت و دەستە گشتیەکانی تر لەبەردەم لایەنەکانی دادوەریدا تەنیا ئەوانە نەبێت کە بە یاسا هەلاوێر دەکرێن.

لقی چوارەم
[دەستە سەربەخۆکان]

مادەی(١٠٢)
کۆمسیۆنی بالای مافەکانی مرۆڤ و کۆمسیۆنی بالای هەلبژاردنەکان و دەستەی دەستپاکی (هیئە النزاهە)، سەربەخۆن و لەژێر چاودێری ئەنجومەنی نوێنەراندان و کارەکانیان بەیاسا ڕێکدەخرێت.
مادەی (١٠٣)
یەکەم: هەریەکە لە بانکی ناوەندی عێراق و دیوانی چاودێری دارایی و دەستەی ڕاگەیاندن و پەیوەندیەکان (إتصالات) و دیوانەکانی ئەوقاف لەڕووی دارایی و بەڕێوەبردنەوە سەربەخۆن و کاری هەریەکەیان بە یاسا ڕێکدەخرێت.

دووەم: بانكی ناوەندی عێراق بەرپرسە لەبەردەم ئەنجومەنی نوێنەراندا.
دیوانی چاودێری داراییو دەستەی ڕاگەیاندن و پەیوەندیەكان پەیوەستن بە ئەنجومەنی نوێنەرانەوە.

سێیەم: دیوانەكانی ئەوقاف پەیوەستن بە ئەنجومەنی وەزیرانەوە.

مادەی(١٠٤)

دەزگایەك پێكدەهێنرێ بەناوی دەزگای شەهید كە پەیوەستە بە ئەنجومەنی وەزیرانەوە. كارەكانی ئەو دەزگایەو بوارەكانی تایبەتمەندی بە یاسا ڕێكدەخرێت.

مادەی(١٠٥)

دەستەیەكی گشتی پێكدەهێنرێت بەمەبەستی پاراستنی مافی هەرێمەكان و ئەو پارێزگایانەی ناكەونە سنووری هیچ هەرێمێكەوە بۆ بەشداریكردنیان بە شـــێوەیەكی دادپەروەرانە لە بەڕێـــوەبردنی دامودەزگـــا جۆراوجۆرەكـــانی حكومەتی فیدرالی و نێردەكان و زەمالەكانی خوێندن و شاندەكان و كۆنگرە هەرێمی و نێودەوڵەتیەكان. ئەم دەستەیەش پێكدێت لە نوێنەرانی حكومەتی فیدرالیو هەرێمەكان و ئەو پارێزگایانەی سەر بەهیچ هەرێمێك نین و ئەوەش بەیاسا ڕێكدەخرێت.

مادەی(١٠٦)

بەیاسا دەستەیەكی گشتی بۆ چاودێریكردن و تەرخانكردنی داهاتی فیدرالی دادەمەزرێنرێت. دەستەكە لە پسپۆڕانی حكومەتی فیدرالیو هەرێمەكان و نوێنەرانیان پێكدێت و ئەم لێپرسراویتیانەی هەیە:

یەكەم: دڵنیابوون لە دابەشكردنی دادگەرانەی باربوو و یارمەتیو قەرزە نێودەوڵەتیەكـــان بەگـــوێرەی پشـــكی هەریەكە لە هەرێمەكـــان و ئەو پارێزگایانەی ناكەونە سنووری هیچ هەرێمێكەوە.

دووەم: دڵنیابوون لە بەكاربردن و دابەشكردنی داهاتی دارایی فیدرالی بەباشترین شێوە.

سێیەم: دڵنیابوون لە هەبوونی شەفافیەت و دادپەروەری لەتەرخانكردنی پارەوپول بۆ حكومەتە هەرێمیەكان و ئەو پارێزگایان كە ناكەونە سنوری هەرێمەكانەوە بەپێی ئەو ڕێژانەی بڕیاری لەسەر دراوە.

مادەی(١٠٧)

ئەنجومەنێك پێكدەهێنرێت بەناوی ئەنجومەنی گشتیی خزمەتی فیدرالی كە ئەركی ڕێكخستنی كاروباری فەرمانبەرێتی گشتی فیدرالی دەگرێتە ئەستۆ لەوانەش دامەزراندن و بەرزكردنەوە، پیكهاتەو بوارەكانی تایبەتمەندێتی ئەنجومەنەكەش بە گوێرەی یاسا ڕێكدەخرێت.

مادەی(١٠٨)
دەكرێت دەزگای سەربەخۆی دیكە پێكبهێرێن بە پێی پێویست و بەیاسا.

بەندی چوارەم

بوارەكانی دەسەڵاتی فیدرالی

مادەی(١٠٩)
دەسەڵاتی فیدرالی یەكێتی و یەكپارچەیی و سەربەخۆیی و سەروەری و یاسای دیموكراسیخوازانەی فیدرالی عێراق دەپارێزێت .
مادەی(١١٠)
ئەم دەسەڵاتانەی خوارەوە تایبەتن بە حكومەتی فیدرالیەوە:
یەكەم: ڕەنگرێژكردنی سیاسەتی دەرەوەو نوێنەرایەتی دبلۆماسیو ئەنجامدانی دانوستان لەسەر پەیماننامەو ڕێكەوتنە نێودەوڵەتیەكان و سیاسەتی قەرزكردن و واژۆكردن لەسەریان و یەكلاكردنەوەو ەنگرێژكردنی سیاسەتە ئابووریو بازرگانیە دەرەكیە سەروەریەكان.
دووەم: دانان و جێبەجێكردنی سیاسەتی ئاسایشی نیشتمانی لەوانەش پێكهێنان و بەڕێوەبردنی هێزێكی چەكدار بەمەبەستی دڵنیابوون لە پاراستن و مسۆگەركردنی ئاسایشی سنوورەكانی عێراق و بەرگریكردن لێیان.
سێیەم: ڕەنگرێژكردنی سیاسەتی داراییو گومرگ و دەركردنی دراوو ڕێكخستنی سیاسەتی بازرگانی لەسەر سنووری هەرێم و پارێزگاكانی عێراق و دانانی بودجەی گشتی دەوڵەت و ڕەنگرێژكردنی سیاسەتی دراوو دامەزراندن و بەڕێوەبردنی بانكێكی ناوەندی.
چوارەم: ڕێكخستنی كاروباری پێوەرو پێوان و كێشان.
پێنجەم: ڕێكخستنی كاروباری ڕەگەزنامەوبەهاوڵاتی بوون) تجنس)و نیشتەجێبوون و مافی پەنابەرێتی سیاسی.
شەشەم: ڕێكخستنی سیاسەتی لەرەلەرەكانی پەخشكردن و پۆستە.
حەوتەم: دانانی پرۆژەی بودجەی گشتیو وەبەرهێنان.
هەشتەم: پلاندانانی تایبەت بە سیاسەتی ئەو سەرچاوە ئاویانەی لە دەرەوەی عێراقەوە دێن و مسۆگەركردنی گەیشتنی برە ئاوی پێویست بۆ ناو عێراق بەگوێرەی یاساو نەریتە نێودەوڵەتیەكان.
نۆهەم: ئامارو سەرژمێری گشتیی دانیشتوان.

مادەی (١١١)
نەوت و غازی موڵکی سەرجەم خەڵکی عێراقن لە هەموو هەرێم و پارێزگاکاندا.
مادەی(١١٢)
یەکەم: حکومەتی فیدرالی لەگەڵ هەرێم و پارێزگا بەرهەمهێنەرەکان نەوت و غازی بەرهەمهێنراوی کێڵگەکانی ئێستا بەڕێوە دەبات بەمەرجێک داهاتەکانیان بەشێوەیەکی دادپەروەریو بەگوێرەی دابەشبوونی دانیشتوان لەسەرجەم پارچەکانی وڵاتدا دابەش بکرێت لەگەڵ دیاریکردنی پشک بۆ ماوەیەک بۆ ئەو هەرێمە زیانلێکەوتوانەی ڕژێمی پێشوو بێبەشی کردبوون و ئەوانەش کەپاشتر زیانیان لێکەوت بەجۆرێک گەشەسەندنێکی هاوتەریب بۆ ناوچە جیاوازەکانی وڵات مسۆگەر بکات و ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.
دووەم: حکومەتی فیدرالیو حکومەتی هەرێمەکان و پارێزگا بەرهەمهێنەرەکان بەیەکەوە هەڵدەستن بە ڕەنگڕێژکردنی سیاسەتی ستراتیجی پێویست بۆ بەرەوپێشبردنی سامانی نەوت و غاز بەجۆرێک کەببێتە مایەی دەستخستنی زۆرترین سوودو کەڵک بۆ گەلی عێراق ئەویش بە پشتبەستن بە نوێترین تەکنیکی بنەماکانی بازاڕو هاندانی وەبەرهێنان.
مادەی (١١٣)
ئاسەوار و شوێنەوار و ژێرخانی کەلەپوری و دەستنووس و دراوەکان بە سامانی نیشتمانی ئەژمار دەکرێت کە لە تایبەتمەندی دەسەڵاتی فیدراڵیەو بە هاوکاری لەگەڵ هەرێم و پارێزگاکان بەڕێوەدەبرێت، ئەمەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.
مادەی(١١٤)
دەسەڵاتە هاوبەشەکانی نێوان حکومەتی فیدرالیو حکومەتی هەرێمەکان ئەمانەن:
یەکەم: بەڕێوەبردن و ڕێکخستنی گومرگ بەهەماهەنگی لەگەڵ حکومەتی هەرێمەکان و ئەو پارێزگایانەی ناکەونە سنووری هیچ هەرێمێکەوە.ئەمەش با یاسا ڕێکدەخرێت.
دووەم: ڕێکخستن و دابەشکردنی سەرچاوە سەرەکیەکانی وزەی کارەبا .
سێیەم: ڕەنگڕێژی سیاسەتی ژینگە بەمەبەستی دڵنیابوون لە پاراستنی ژینگە لەپیسبوون و پارێزگاریکردن لە خاوێنی بەهاوکاری لەگەڵ هەرێمەکان و ئەو پارێزگایانەی ناکەونە سنووری هیچ هەرێمێکەوە.
چوارەم: ڕەنگڕێژکردنی سیاسەتەکانی گەشەپێدان و پلاندانانی گشتی.
پێنجەم: ڕەنگڕێژکردنی سیاسەتی تەندروستیی گشتی بەهاوکاری لەگەڵ هەرێمەکان و و ئەو پارێزگایانەی ناکەونە سنووری هیچ هەرێمێکەوە.

شەشەم: ڕەنگڕێژکردنی سیاسەتی فێرکردن و پەروەردەی گشتی بەڕاوێژ لەگەڵ هەرێمەکان و و ئەو پارێزگایانەی ناکەونە سنووری هیچ هەرێمێکەوە.
حەوتەم: ڕەنگڕێژکردنی سیاسەتی سامانە ئاویەکان و ڕێکخستنیان بە جۆرێک کە دادپەروەری بهێنێتەدیو ئەوەش بەیاسا ڕێکدەخرێت.
مادەی(١١٥)
هەرشتێک لە سنوری دەسەڵاتە تایبەتەکانی حکومەتی فیدرالیدا ئاماژەی پێنەکرابێت، ئەوە دەبێتە دەسەڵاتی هەرێمەکان و ئە ێزگایانەی ناکەونە سنووری هیچ هەرێمێکەوە. ئەگەر ناکۆکی دروستبوو لەسەر دەسەڵاتە هاوبەشەکانی نێوان حکومەتی فیدرالی و حکومەتی هەرێمەکان، ئەوا پێشینە بۆ یاسای هەرێمەکەیە.

بەندی پێنجەم

دەسەڵاتی هەرێمەکان

بەشی یەکەم

هەرێمەکان

مادەی(١١٦)
ڕژێمی فیدرالی لە عێراقدا پێکدێت لە پایتەخت و هەرێمەکان و پارێزگا لامەرکەزیەکان و ئیدارە ناوخۆییەکان.
مادەی(١١٧)
یەکەم: ئەم دەستوورە لە بەرواری پیادەکردنیەوە دان بە هەرێمی کوردستان و ئەو دەسەڵاتەی ئێستایدا دەهێنێت وەک هەرێمێکی فیدرالی.
دووەم : ئەم دەستوورە دان بەو هەرێمە نوێیانەدا دەنێت کە بە گوێرەی بڕگەکانی دەستوور دادەمەزرێنرێن .
مادەی(١١٨)
دەبێت ئەنجومەنی نوێنەران لەماوەیەکی دیاریکراودا بەمەرجێک شەش مانگ زیاتر تێنەپەڕیبێت بەسەر یەکەم دانیشتنیدا، بە زۆرینەی سادە یاسایەک دەربکات بۆ دیاریکردنی ئەو ڕێوشوێنە جێبەجێکاریانەی تایبەتن بە پێکهێنانی هەرێمەکانەوە.
مادەی(١١٩)
پارێزگایەک یان زیاتر مافی پێکهێنانی هەرێمێکیان هەیە بەپشتبەستن بە داواکاریەک بۆ ئەنجامدانی ڕاپرسی لەسەری. داواکاریەکە بەیەکێک لەم دوو ڕێگایەی خوارەوە پێشکەش دەکرێت:

ڕ- لەسەر داواکاری سێیەکی(١/٣) ئەندامانی ئەنجومەنی ئەو پارێزگایانەی کە داوای پێکهێنانی هەرێمەکە دەکەن.
ب- لەسەر داواکاری دەیەکی (١/١٠) دەنگدەرانی ئەو پارێزگایانەی کە داوای پێکهێنانی هەرێمەکە دەکەن.

مادەی(١٢٠)

هەرێم دەستوورێک بۆخۆی دادەڕێژێت، هەرەمی دەسەڵاتەکانی هەرێم و میکانیزمی بەکارهێنانی ئەو دەسەڵاتانە دیاریدەکات بەمەرجێک ناکۆک نەبێت لەگەڵ ئەم دەستوورەدا.

مادەی(١٢١)

یەکەم: دەسەڵاتی هەرێمەکان مافی پیادەکردنی دەسەڵاتەکانی یاسادانان و ڕاپەڕاندن و دادوەریان هەیە بەگوێرەی ئەم دەستووره جگەلەو دەسەڵاتانەی کەتایبەتن بە حکومەتی فیدرالیەوە.

دووەم: حکومەتی هەرێم مافی هەموارکردنی جێبەجێکردنی یاسای فیدرالی لە هەرێمەکەدا هەیە ئەگەر ناکۆکی یان دژیەک لەنێوان یاسای فیدرالیو یاسای هەرێمدا هەبوو لەسەر بابەتێک کە لە سنووری ئەو دەسەڵاتانەدا نەبێت کە تایبەتن بە حکومەتی فیدرالی.

سێیەم: دەبێت لەو داهاتانەی لە حکومەتی فیدرالیدا بەدەست دەهێنرێت پشکێکی گونجاو بۆ هەرێمەکان تەرخان بکرێت کە بەشی هەستان بە ئەرکەکانی بکات بە لەبەرچاوگرتنی داهات و پێویستیەکانیو ڕێژەی دانیشتوانیشی.

چوارم: نووسینگەی تایبەت بە هەرێم و پارێزگاکان دەکرێتەوە لە باڵوێزخانەو نێردە دبلۆماسیەکاندا بەمەبەستی بەدواداچوونی کاروباری ڕۆشنبیریو کۆمەڵایەتیو گەشەپێدان.

پێنجەم: هەرچی پەیوەندی بە بەڕێوەبردنی هەرێمەوە هەیە لە ئەستۆی حکومەتی هەرێمدایە بەتایبەتی پێکهێنان و ڕێکخستنی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆی هەرێم وەک پۆلیس و ئاسایش و پاسەوانی هەرێم.

بەشی دووەم

ئەو پارێزگایانەی ناکەونە سنووری هیچ هەرێمێکەوە

مادەی(١٢٢)

یەکەم: پارێزگا لە ژمارەیەک قەزاو ناحیەو گوند پێکهاتووە.

دووەم: ئەو پارێزگایانەی سەر بەهیچ هەرێمێک نین دەسەڵاتێکی بەڕێوەبردن و دارایی فراوانیان پێدەدرێت بەجۆرێک کەبتوانن کاروباری

خۆیان بەڕێوەبەرن بەگوێرەی بنەمای (لامەرکەزیەتی ئیداری) و ئەوەش بەیاسا ڕێکدەخرێت.
سێیەم: ئەو پارێزگارەی ئەنجومەنی پارێزگا هەڵیدەبژێرێت سەرۆکی ڕاپەڕاندنی باڵایە لە پارێزگادا بۆ پیادەکردنی ئەو دەسەڵاتانەی کە لەلایەن ئەنجومەنەوە پێی بەخشراوە.
چوارەم: هەڵبژاردنی ئەنجومەنی پارێزگاو پارێزگارو دەسەڵاتەکانیان بە یاسا ڕێکدەخرێت.
پێنجەم: ئەنجومەنی پارێزگا ناکەوێتە ژێر ڕکێف و چاودێری هیچ وەزارەت یان لایەنێکەوە کە پەیوەست نەبێت بە وەزارەتێکەوەو داراییەکی سەربەخۆی خۆی هەیە.
مادەی(١٢٣)
حکومەتی فیدرالی دەتوانێت دەسەڵاتی خۆی ببەخشێت بە حکومەتی هەرێم و بەپێچەوانەشەوە بە ڕەزامەندی هەردوولا، ئەوەش بە یاسا ڕێکدەخرێت.

بەشی سێیەم
پایتەخت
مادەی(١٢٤)
یەکەم: بەغدا بەو سنووری شارەوانیەی هەیەتی پایتەختی کۆماری عێراقە، سنووره ئیدارەکەی پارێزگای بەغدایە.
دووەم :دانانی پایتەخت بە یاسا ڕێکدەخرێت.
سێیەم: پایتەخت بۆی نیە لە سنووری هیچ هەرێمێکدابێت.

بەشی چوارەم
ئیدارە خۆجێییەکان
مادەی (١٢٥)
ئەم دەستووره مافی ئیداریو سیاسیو ڕۆشنبیریو فێرکردنی نەتەوە جیاوازەکانی وەک تورکمان و کلدان و ئاشووریو پێکهاتەکانی تر دەپارێزێت و ئەو کارەش بەیاسا ڕێکدەخرێت.

بەندی شەشەم

حوکمە کۆتاییە ئینتیقالیەکان

بەشی یەکەم

حوکمە کۆتاییەکان

مادەی (١٢٦)

یەکەم: سەرۆک کۆمارو ئەنجومەنی وەزیران پێکەوە یان پێنج یەکی ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران مافی پێشنیارکردنی هەمواركردنی دەستووریان هەیە.

دووەم: نابێت ئەو بنەما بنەڕەتیانەی لە بەندی یەکەم و ماف و ئازادیانەی بەندی دووەم کە لەم دەستووردا هاتوون هەمواربکرێن مەگەر پاش دوو خولی هەڵبژاردنی ترو بە ڕەزامەندی (٢/٣)ی ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران لەسەریو ڕازیبوونی گەل لە ڕێگای ڕاپرسی گشتیەوەو پەسەندکردنی سەرۆک کۆمار لەماوەی حەوت ڕۆژدا.

سێیەم: نابێت ئەو مادانەی تر کە لە خاڵی دووەمی ئەم مادەیەدا ئاماژەیان پێنەکراوە هەموار بکرێن مەگەر پاش ڕازیبوونی (٢/٣)ی ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران لەسەریو ڕازیبوونی گەل لە ڕێگای ڕاپرسی گشتیەوەو پەسەندکردنی سەرۆک کۆمار لەماوەی حەوت ڕۆژدا.

چوارەم: نابێت هیچ هەمواركردنێک لەو مادانەی دەستووردا ئەنجام بدرێت کە دەبێتە هۆی کەمکردنەوەی ئەو دەسەڵاتانەی هەرێمەکان کە ناکەونە سنووری دەسەڵاتە تایبەتەکانی حکومەتی فیدرالیەوە تەنیا بە ڕەزامەندی دەسەڵاتی یاسادانانی هەرێمی پەیوەندیدارو ڕەزامەندی زۆرینەی دانیشتوانی لە ڕێگای ڕاپرسی گشتیەوە.

پێنجەم :

ڕ- هەمواركردنەکە بە پەسەندکراو دادەنرێت لەلایەن سەرۆک کۆمارەوە پاش تێپەڕبوونی ئەو ماوەیەی لە بڕگەی (دووەم)و (سێیەم) ی ئەم مادەیە ئاماژەی پێکراوە لەکاتی پەسەند نەکردنیدا.

ب- هەمواركردنەکە لە بەرواری بڵاوکرکردنەوەیەوە لە ڕۆژنامەی فەرمیدا کاری پێدەکرێت.

مادەی(١٢٧)

سەرۆک کۆمارو سەرۆک وەزیران و وەزیرەکان و سەرۆکی ئەنجومەنی نوێنەران و دوو جێگرەکەیو ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران و ئەندامانی دەسەڵاتی دادوەری و خاوەن پلە تایبەتەکان بۆیان نیە دەسەڵاتی خۆیان بەکاربهێنن بۆ کڕین یان بەکرێگرتنی هیچ مولکێکی دەوڵەت یان مولکی

خۆیانی پێ بفرۆشن یان بەکرێ بیدەنێ وەیان بیگۆڕنەوە یان گرێبەستێک لەگەڵ دەوڵەتدا ئەنجام بدەن بەناوی پابەندبوونی پێشتر یان هێنانی کەلوپەل یان بەڵێندەر.

مادەی (١٢٨)

یاساو حوکمە دادوەریەکان بەناوی گەلەوە دەردەکرێن.

مادەی (١٢٩)

یاساکان لە ڕۆژنامەی فەرمیدا بڵاودەکرێنەوەو لە ڕۆژی بڵاوکردنەوەیانەوە کاریان پێدەکرێت ئەگەر دەقێک نەبێت پێچەوانەی ئەمە بێت.

مادەی (١٣٠)

یاسا کارپێکراوەکان کاریان پێدەکرێت ئەگەر هەڵنەوەشێنرابێتنەوە یان هەموار نەکرابن بەگوێرەی حوکمەکانی ئەم دەستوورە.

مادەی (١٣١)

ئەو ڕاپرسیانەی لەم دەستوورەدا هاتوون بە زۆرینەی سادەی دەنگدەران وەردەگیرێت ئەگەر دەقێک نەبێت پێچەوانەی ئەمە بێت.

بەشی دووەم

حوکمە ئینتیقالیەکان

مادەی(١٣٢)

یەکەم: دەوڵەت چاودێری بەندکراوە سیاسیەکان و زیانلێکەوتوانی کردە دڕندانەکانی ڕژێمی دیکتاتۆری پێشوو دەگرێتە ئەستۆ.

دووەم: دەوڵەت قەرەبووی خانەوادەی شەهیدان و بریندارەکانی کردە تیرۆریستیەکان دەکاتەوە.

سێیەم: ناوەرۆکی بەندی یەکەم و دووەمی ئەم مادەیە بە یاسا ڕێکدەخرێت.

مادەی (١٣٣)

ئەنجومەنی نوێنەران لە دانیشتنی یەکەمی خۆیدا پشت بە پێرەوی ناوخۆی کۆمەڵەی نیشتمانیی عێراق دەبەستێت تا ئەو کاتەی پێرەوێک بۆ خۆی بڕیار دەدات.

مادەی (١٣٤)

دادگای تاوانی باڵای عێراق وەک دەستەیەکی دادوەری سەربەخۆ بەردەوام دەبێت لەسەر ئەنجامدانی کارەکانی بۆ چاوخشاندنەوە بە تاوانەکانی ڕژێمی دیکتاتۆری پێشووو سەرانی، ئەنجومەنی نوێنەران مافی هەڵوەشاندنەوەی دادگای ناوبراوی هەیە بە یاسا پاش تەواوکردنی کارەکانی .

مادەی(١٣٥)
یەکەم: دەستەی باڵای ڕیشەکێشکردنی بەعس وەک دەستەیەکی سەربەخۆ بەردەوام دەبێت لەسەر ئەنجامدانی کارەکانی بە هەماهەنگی لەگەڵ دەسەڵاتی دادوەریو دەزگاکانی ڕاپەڕاندن لەچوارچێوەی چەند یاسایەکی دیاریکراو بۆ کارەکانی و پەیوەست دەبێت بە ئەنجومەنی نوێنەرانەوە.
دووەم: ئەنجومەنی نوێنەران مافی هەڵوەشاندنەوەی ئەم دەستەیەی هەیە پاش تەواوکردنی ئەرکەکانی بەزۆرینەی ڕەها.
سێیەم: هەرکەسێک خۆی بپاڵێوێت بۆ پۆستی سەرۆک کۆمارو سەرۆک و ئەندامانی ئەنجومەنی وەزیران و سەرۆک و ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران و سەرۆک و ئەندامانی ئەنجومەنی فیدرالیو پۆستە هاوشێوەکانیان لە هەرێمەکانداو ئەندامانی دەستە دادوەریەکان و ئەو پۆستانەی تر کە ڕیشەکێشکردنی بەعس بەگوێرەی یاسا دەیانگرێتەوە، نابێت یاسای ڕیشەکێشکردنی بەعس بیانگرێتەوە.
چوارەم: کارکردن بەو مەرجانەی لە برگەی سێیەمی ئەم مادەیەدا هاتووە بەردەوام دەبێت ئەگەر بە یاسا هەڵنەوەشێنرێتەوە.
پێنجەم: تەنها ئەندام بوون لە پارتی بەعسی هەڵوەشاو نابێتە بنەما بۆ ڕەوانەکردنی ئەو کەسە بۆ دادگاکان، هەروەها ئەندام مافی یەکسانی هەیە لەبەردەم یاساو پاراستنی، ئەگەر برگەکانی ڕیشەکێشکردنی بەعس و ئەو ڕێنماییانەی بە پێی ئەو برگانە دەرکراون نەیگرێتەوە.
شەشەم: ئەنجومەنی نوێنەران لیژنەیەکی نوێنەرایەتی پێکدەهێنێت لە ئەندامەکانی بۆ چاودێریکردن و پێداچوونەوەی ڕێوشوێنەکانی جێبەجێکردن لە دەستەی باڵای ڕیشەکێش کردنی بەعس و دەزگاکانی دەوڵەت بۆ مسۆگەر بوونی دادپەروەری و بابەتیبوون و شەفافیەت، هەروەها چاوخشاندنەوە بە ڕازیبوونی یاساکان، بڕیارەکانی لیژنەکەش ملکەچ دەبێت بە ڕەزامەندی ئەنجومەنی نوێنەرانەوە.
مادەی (١٣٦)
یەکەم: دەستەی داواکاری موڵکداریێتی وەک دەستەیەکی سەربەخۆ بەردەوام دەبێت لەسەر ئەنجامدانی کارەکانی بە هەماهەنگی لەگەڵ دەسەڵاتی دادوەریو دەزگاکانی ڕاپەڕاندناو لەچوارچێوەی چەند یاسایەکی دیاریکراو بۆ کارەکانیو پەیوەست دەبێت بە ئەنجومەنی نوێنەرانەوە.
دووەم: ئەنجومەنی نوێنەران مافی هەڵوەشاندنەوەی ئەم دەستەیەی هەیە بە زۆرینەی دەنگی (٢/٣)ی ئەندامانی.

مادەی (١٣٧)
کارکردن بە حوکمی ئەو مادانەی تایبەتن بە ئەنجومەنی فیدرالیەوە لەهەر شوێنێک لەم دەستوورەدا ئاماژەی بۆ کرابێت دوادەخرێت تا کاتی دەرچوونی بڕیارێک لە ئەنجومەنی نوێنەرانەوە بە زۆرینەی دەنگی (٢/٣)ی ئەندامانی لە خولی دووەمی هەڵبژاردنی خۆیدا کە پاش کارابوونی ئەم دەستووره دەیبەستێت.
مادەی (١٣٨)
یەکەم: دەستەواژەی (ئەنجومەنی سەرۆکایەتی) جێگای دەستەواژەی (سەرۆک کۆمار) دەگرێتەوە لە هەر شوێنێک لەم دەستوورەدا ئاماژەی بۆ کرابێت و خولێک پاش کارابوونی ئەم دەستووره کار بە حوکمەکانی تایبەت بە سەرۆک کۆمار دەکرێت.
دووەم :
ڕ- ئەنجومەنی نوێنەران سەرۆکی وڵات و دوو جێگرەکەی هەڵدەبژێرێت و هەموویان پێکەوە ئەنجومەنێک پێکدەهێنن پێی دەوترێت (ئەنجومەنی سەرۆکایەتی) کە بە یەک لیست و بە زۆرینەی دەنگی (٢/٣)ی ئەندامان هەڵدەبژێردرێن.
ب- حوکمەکانی لەسەرکارلادانی سەرۆک کۆمار کە لەم دەستوورەدا هاتوون بەسەر سەرۆک و ئەندامانی دەستەی سەرۆکایەتیدا پیادە دەکرێن.
ج- ئەنجومەنی نوێنەران مافی لەسەرکارلادانی هەریەکە لە ئەندامانی ئەنجومەنی سەرۆکایەتی هەیە بە سێ چارەکی دەنگی ئەندامانی بەهۆی لەئاست نەبوون یان ناپاکیەوە.
د- لەکاتی چۆڵبوونی هەر پۆستێکی ئەنجومەنی سەرۆکایەتی، ئەنجومەنی نوێنەران بەزۆرینەی (٢/٣)ی دەنگی ئەندامانی کەسێکی تر بۆ شوێنەکەی هەڵدەبژێرێت.
سێیەم:مەرجەکانی ئەندامێتی ئەنجومەنی سەرۆکایەتی هەمان مەرجەکانی ئەندامێتیە لە ئەنجومەنی نوێنەراندا بەمەرجێک:
ڕ- تەمەنی ٤٠ساڵی تەواو کردبێت.
ب- ناوو شۆرەتی باش بێت و دەستپاک و دامەزراو بێت.
ج- دە ساڵ پێش ڕووخانی، حزبی بەعسی هەڵوەشاوەی بەجێهێشتبێت ئەگەر ئەندام بووبێت تیایدا.
د- نابێت بەشداری کردبێت لە سەرکوتکردنەوەی ڕاپەڕینی ساڵی 1991 و ئەنفال و هیچ تاوانێکی دەرهەق بە گەلی عێراق ئەنجام نەدابێت.

چوارەم: ئەنجومەنی سەرۆکایەتی بە کۆی دەنگ بڕیارەکانی دەردەکات، هەر ئەندامێکیش دەتوانێت یەکێک لە دوو ئەندامەکەی دی لە جێی خۆی دابنێت.
پێنجەم :
ڕ- ئەو یاساو بڕیارانەی ئەنجومەنی نوێنەران دەیاندات ڕەوانەی ئەنجومەنی سەرۆکایەتی دەکرێت بەمەبەستی ڕەزامەندی دەربڕین لەسەریان بە کۆی دەنگ و دەرکردنی لەماوەی دە ڕۆژ لەبەرواری گەیشتنی جگە لەوانەی لە مادەی (١١٨)و (١١٩) ئاماژەیان پێکراوەو پەیوەندیان بە پێکهێنانی هەرێمەکانەوە هەیە.
ب- ئەگەر ئەنجومەنی سەرۆکایەتی ڕەزامەندی نیشان نەدا، یاسا و بڕیارەکان دەگەڕێنەوە بۆ ئەنجومەنی نوێنەران بۆ دووبارە چاوپیاخشاندنەوەیان لەو بوارانەوە کە ناڕەزایی لەسەرە و دەنگدان لەسەری بە زۆرینەیە، وە جارێکی دیکە ڕەوانەی ئەنجومەنی سەرۆکایەتی دەکرێتەوە بۆ نیشاندانی ڕەزامەندی لەسەری.
ج- ئەگەر ئەنجومەنی سەرۆکایەتی ڕازی نەبوو لەسەر بڕیار و یاساکان بۆ جاری دووەم لەماوەی دە ڕۆژدا لە بەرواری گەیشتنیان، جارێکی تر دەگەڕێنرێنەوە بۆ ئەنجومەنی نوێنەران. لەم کاتەدا ئەنجومەنی نوێنەران مافی ئەوەی هەیە بە زۆرینەی (٣/٥)ی دەنگی ئەندامەکانی بڕیاری لێبدات، کە ئیتر ناتوانرآ ناڕەزایی لەسەر دەرببڕدرێت و بە پەسەندکراو دادەنرێت.
شەشەم: ئەنجومەنی سەرۆکایەتی ئەو دەسەڵاتانەی سەرۆک کۆماری هەیە کە لەم دەستوردا ئاماژەیان پێکراوە.
مادەی (١٣٩)
لە خولی هەڵبژاردنی یەکەمدا سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران دوو جێگری دەبێت.
مادەی (١٤٠)
یەکەم: دەسەڵاتی ڕاپەڕاندن هەنگاوی پێویست دەنێت بۆ تەواوکردنی جێبەجێکردنی پێداویستیەکانی مادەی (٥٨) لە یاسای بەڕێوەبردنی دەوڵەت بۆ قۆناغی گواستنەوە بە هەموو بڕگەکانیەوە.
دووەم: ئەو بەرپرسیاریەتیەی لەسەر شانی دەسەڵاتی ڕاپەڕاندنە لە حکومەتی ئینتیقالیدا کە لە مادەی (٥٨) لە یاسای بەڕێوەبردنی دەوڵەت بۆ قۆناغی گواستنەوەدا ئاماژەی پێکراوە، بەردەوام دەبێت و دەکەوێتە ئەستۆی دەسەڵاتی ڕاپەڕاندنی هەڵبژێردراو بەگوێرەی ئەم دەستوورە بۆ ئەوەی بە تەواوی جێبەجێ بکرێت (ئاساییکردنەوە، سەرژمێری، لە کۆتاییدا ئەنجامدانی ڕاپرسی لە کەرکوک و ناوچەکانی تر کە ناکۆکیان لەسەرە بۆ

دیاریکردنی ویستی هاوڵاتیان) لە ماوەیەکی دیاریکراودا کە لە مانگی ٢٠٠٧/١٢ تێپەڕ نەکات.

مادەی (١٤١)

کارکردن بەو یاسایانەی کە لە هەرێمی کوردستان لەساڵی 1992 ەوە دەرکراوە بەردەوام دەبێت، بەهەمان شێوە ئەو بڕیارانەش کارپێکراون کە لە حکومەتی هەرێمی کوردستان دراون –لەوانەش بڕیارەکانی دادگا و گرێبەستەکان – ئەگەر هەموار نەکرابن یان هەڵنەوەشابنەوە بە پێی بڕیارەکانی هەرێمی کوردستان لەلایەنی پەیوەندیدارەوە، بە مەرجێک پێچەوانەی دەستوور نەبێت.

مادەی (١٤٢)

یەکەم: ئەنجومەنی نوێنەران لەسەرەتای کاریدا لیژنەیەکی تایبەت لە ئەندامانی پێکدەهێنێت کە نوێنەرایەتی پێکهاتە سەرەکیەکانی کۆمەڵگەی عێراقی بکات، ئەرکی بریتیە لە پێشکەشکردنی ڕاپۆرتێک بۆ ئەنجومەنی نوێنەران لە ماوەیەکدا کە لە چوار مانگ تێپەرنەکات، تێیدا ڕاسپاردەی پێویست لە خۆبگرێت سەبارەت بە هەمووارکردنی پێویست کە دەکرێت لە دەستور ئەنجام بدرێت، لیژنەکەش هەڵدەوەشێنرێتەوە دوای ئەنجامدانی ئەرکەکانی.

دووەم: هەموارکردنە پێشنیارکراوەکان بە یەک جار دەخرێتە بەردەمی ئەنجومەنی نوێنەران بۆ دەنگدان لەسەری، هەروەها ئەو پێشنیارانەی بۆ هەموارکردن خراونەتە ڕوو بە پەسەندکراو دادەنرێن بە ڕەزامەندی زۆرینەی ڕەهای ئەندامانی ئەنجومەن.

سێیەم: ئەو مادانەی کە بە پێی بڕگەی دووەمی ئەم مادەیە لەلایەن ئەنجومەنی نوێنەرانەوە هەموار کراوە دەخرێتە ڕوو بۆ گەل بەمەبەستی ئەنجامدانی ڕاپرسی لەسەری، لە ماوەیەکدا کە لە دوو مانگ تێپەڕ نەکات لە بەرواری پەسەندکردنی لەلایەن ئەنجومەنی نوێنەرانەوە.

چوارەم: ڕاپرسیەکە لەسەر مادە هەموارکراوەکان بە سەرکەوتوو دادەنرێت ئەگەر زۆرینەی دەنگدەران ڕەزامەندی لەسەر نیشان بدەن، هەروەها ٢٣ی دەنگدەران لە سآ پارێزگا یان زیاتر ڕەتی نەکەنەوە.

پێنجەم: بڕگەکانی ئەم مادەیە مادەی (١٢٦) ناگرێتەوە کە پەیوەندی هەیە بە هەموارکردنی دەستور تا کاتی کۆتاییهێنان بە ئەنجامدانی هەموارکردن کە لەم مادەیەدا ئاماژەی پێکراوە .

مادەی (١٤٣)

یاسای بەڕێوەبردنی دەوڵەت بۆ قۆناغی گواستنەوە و پاشکۆکەی هەڵدەوەشێنەوە لەپاش پێکهێنانی حکومەتی نوێ جگە لە بڕگەی (ا) ی مادەی (٥٣) و مادەی(٥٨)

مادەی (١٤٤)

ئەم دەستورە دوای ئەوەی گەل ڕەزامەندی لەسەر نیشان دەدات لە ڕاپرسیەکی گشتیداو لە ڕۆژنامەی فەرمیدا بڵاوکردەکرێتەوە و ئەنجومەنی وەزیران بە پێی برگەکانی پێکدەهێنرێت، پاشان کاری پێدەکرێت.